

Lastensuojelun arviointi

Turun kaupungin tarkastuslautakunta

2.6.2015

Turun kaupungin tarkastuslautakunta

Lastensuojelun arviointi

SISÄLLYSLUETTELO

Arvioinnin tavoite ja keskeiset johtopäätökset

1	Lastensuojelu lastensuojelulaissa ja Turun tavoitteissa	5
	1.1 Lastensuojelun tarkoitus	5
	1.2 Lastensuojelun prosessi	6
	1.3 Lastensuojeluun liittyvät valtuustotavoitteet Turun kaupungissa.	12
2	Lastensuojelu sosiaalityössä.....	14
	2.1 Lapsiperheisiin kohdistuva ennaltaehkäisevä työ	14
	2.2 Sosiaalityön painopisteet lastensuojeluviranomaisena	17
	2.3 Avohuolto.....	18
	2.4 Lapsen huostaanotto / sijaishuolto	22
	2.5 Jälkihuolto.....	32
3	Yhteistyö eri toimijoiden välillä.....	33
4	Lastensuojelun kustannukset ja resursointi	35
	4.1 Lastensuojelun kustannusten muodostuminen	35
	4.2 Henkilöstö	38
	Liite 1 Lastensuojelun kustannusten kertyminen (THL)	41
	Liite 2 Käsitteet.....	45

Arvioinnin tavoite ja keskeiset johtopäätökset

Tämän arvioinnin tavoitteena on arvioida lastensuojeluun liittyvien toimintojen kokonaisuutta Turun kaupungissa. Arvioinnissa on haastateltu kaupungin viranhaltijoita sekä muiden lastensuojeluun liittyvien toimijoiden edustajia.

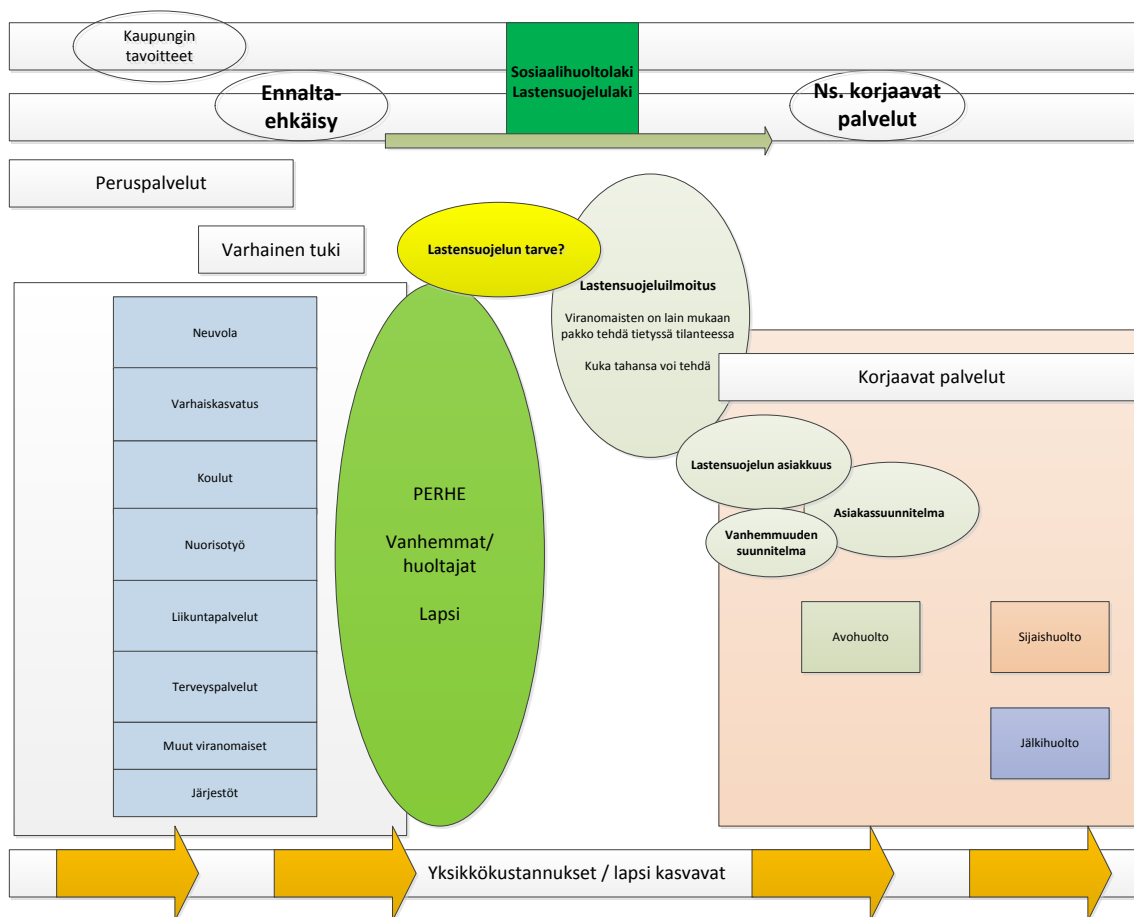
Raportissa käsitellään ennaltaehkäisevän työn merkitystä ja sen toteuttamista, sosiaalityön painopisteitä lastensuojelussa, eri toimijoiden yhteistyötä sekä lastensuojelun kustannuksia ja resursointia. Arviointiprosessin aikana on uudistettu mm. sosiaalihuoltolaki ja lastensuojelulaki. Nämä lakimuutokset on huomioitu raportissa.

Raportin tavoitteena on antaa lukijalle kokonaiskuva lastensuojelun prosessista ja siihen liittyvistä toimijoista. Lisäksi tavoitteena on arvioida keskeisiä teemoja lastensuojelun prosessista huomioiden ennaltaehkäisevä työ ja eri toimijoiden välinen yhteistyö.

Arvioinnin keskeiset huomiot liittyivät seuraaviin osa-alueisiin:

- Ennaltaehkäisevän työn suuri merkitys lastensuojelussa
  - Ennaltaehkäisevän työn tavoitteena on välttää lastensuojelun asiakkuuden tarvetta. Jos lapsi on lastensuojelun avohuollon palvelujen piirissä, on hänellä jo lastensuojelun asiakkuus.
  - Useissa haastatteluissa on korostettu järjestyhteistyön merkitystä sekä lastensuojelussa että lasten ja nuorten ennaltaehkäisevässä työssä.
  - Järjestyhteistyön koordinoitua pitää kaupungin sisällä vahvistaa ja selkeämmin vastuuttaa.
- Perheen palvelutarpeen kokonaisvaltainen huomioiminen
  - Tarkastuslautakunnan haastatteluissa on noussut vahvasti esiin kasvava tarve perheen kotiin annettaville palveluille.
  - Tarkastuslautakunnan haastatteluissa nousi voimakkaasti esille lasten ja nuorten mielenterveysongelmien lisääntyminen sekä mielenterveyspalvelujen osalta koettu riittämätön resursointi.
  - Haastatteluissa on todettu, että huostaanottotilanteessa toiminta keskittyy usein enemmän lapseen ja vanhempien tukeminen jää sivualalle.
  - Haastattelujen perusteella yhtenä merkittävänä haasteena yhteistyön tekemiselle on eri professiot eli vahvat itsenäiset ammatilliset roolit sekä muiden toimijoiden toiminnan ymmärryksen puute. Yhtenä ongelmana yhteistyön edistämiseen todettiin olevan henkilöstön vaihtuvuus sosiaalityötä tekevien keskuudessa.
  - Useissa haastatteluissa on peräänkuulutettu perheen kokonaisvaltaisen tukemisen ja asiakkaiden osallistamisen puolesta.

Seuraavassa kuvassa (Kuva 1.) on havainnollistettu raportissa käsiteltävien teemojen viitekehystä.

Kuva 1: Lastensuojelun arviointiraportin viitekehys

1 Lastensuojelu lastensuojelulaissa ja Turun tavoitteissa

1.1 Lastensuojelun tarkoitus

Lastensuojelulaki 3 §:(1302/2014 muutettu 2 momentti tullut voimaan 1.4.2015)

Lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan tekemällä asiakassuunnitelma sekä järjestämällä avohuollon tukitoimia. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat myös lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvä sijaishuolto ja jälkihuolto.

Vanhemmat ja muut huoltajat ovat ensisijaisesti vastuussa lapsen huolenpidosta ja kasvatuksesta, mutta tähän tehtävään heillä on oikeus saada apua yhteiskunnalta. Jos vanhemmat tai huoltajat eivät jostain syystä pysty huolehtimaan lapsensa hyvinvoinnista, on Suomessa yhteiskunnan velvollisuus puuttua perheen tilanteeseen. Tällöin lastensuojelun tehtävänä on turvata lapsen hyvinvointi. Aina apu ei siis ole saajalle vapaaehtoista vaan lastensuojelulaki määrää, että lastensuojeluviranomaisten täytyy ryhtyä tietyissä tilanteissa toimiin lapsen suojelemiseksi.

Julkisuudessa lastensuojelu asiana nousee esille yleensä lasten huostaanottotapausten yhteydessä. Huostaanotot vievät suurimman osan lastensuojelun budjetista, mutta määrällisesti huostaanotetut lapset ovat ainoastaan 1/6 lastensuojelun asiakkaista.

Lastensuojelulaki

Lastensuojelulain 11 §:n mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että ehkäisevä lastensuojelu sekä lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaiseksi kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää.

Lastensuojelulain 4 §:n mukaan lapsen etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, miten eri toimenpidevaihtoehdot ja ratkaisut turvaavat lapselle:

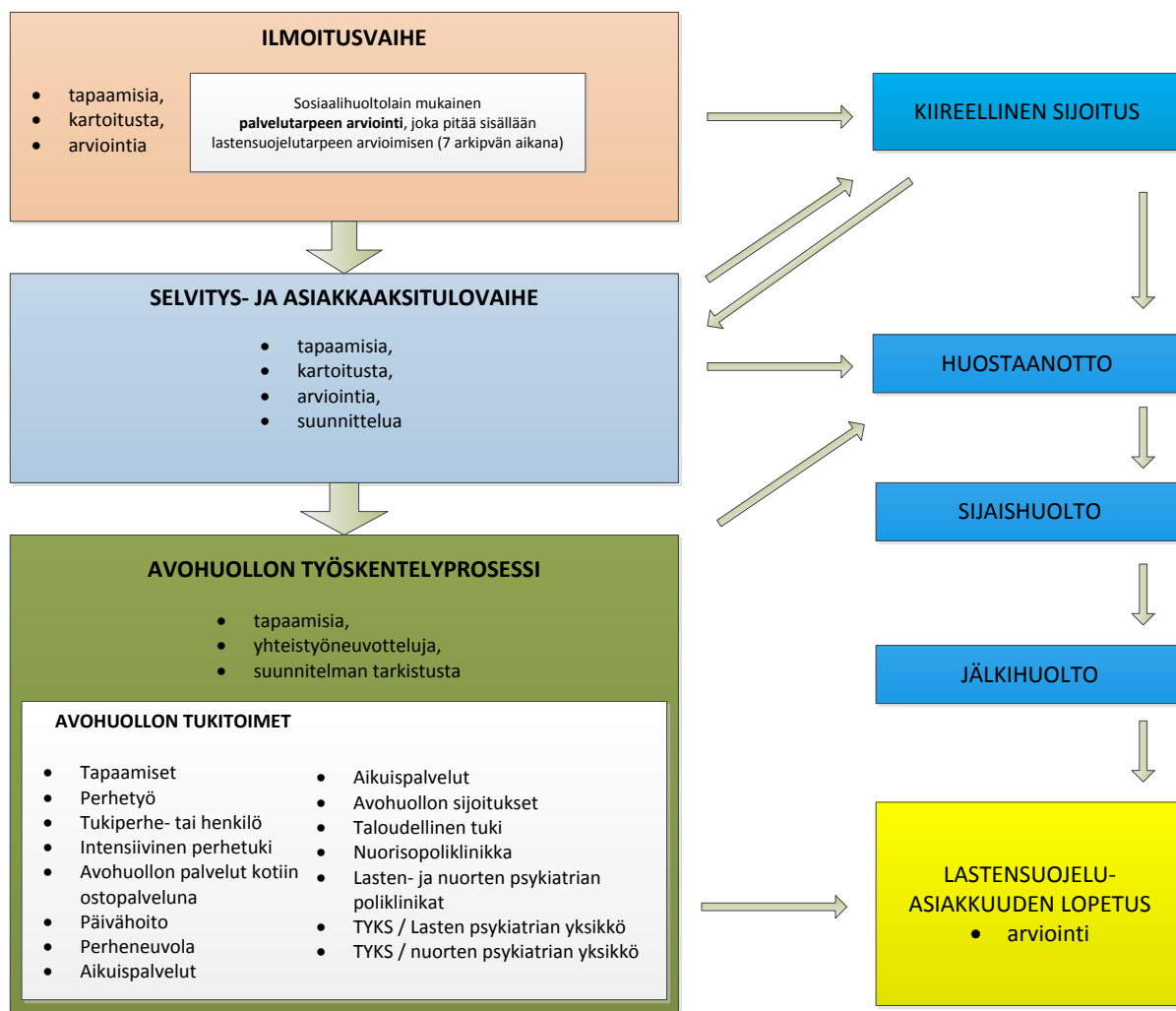
- 1) tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet;
- 2) mahdollisuuden saada ymmärtämystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon;
- 3) taipumuksia ja toivomuksia vastaavan koulutuksen;
- 4) turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen sekä henkisen koskemattomuuden;
- 5) itsenäistymisen ja kasvamisen vastuullisuuteen;
- 6) mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan; sekä
- 7) kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimisen.

Lastensuojelulain lähtökohta on aina lapsen etu. Se tarkoittaa, että kaikki lastensuojeluviranomaisten päätökset tulee tehdä sen mukaan, mikä on lapsen kannalta paras ratkaisu.

1.2 Lastensuojelun prosessi

Seuraavassa kuvassa (Kuva 2) on pelkistetty prosessikuva lastensuojelun prosessista ilmoituksesta asiakkaaksi.

Kuva 2: Ilmoituksesta asiakkaaksi

Lastensuojeluilmoitus

Lastensuojeluasia alkaa sen jälkeen, kun lastensuojelun sosiaalityöntekijä on saanut tiedon lapsesta, joka mahdollisesti tarvitsee apua. **Lisäksi lapsen tai vanhemman kanssa voi lastensuojelulain mukainen ilmoitusvelvollinen¹ tehdä yhteydenoton sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014), jolloin arvioidaan myös mahdollinen lastensuojelun tarve. Lastensuojeluasia tulee siis vireille hakemuksesta tai kun lastensuojelun työntekijä saa tietää mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta.** Ilmoitus tehdään kunnan sosiaalitoimistoon puhelimitse, kirjallisesti tai käymällä sosiaalitoimistossa henkilökohtaisesti. **Lastensuojeluilmoituksista noin ¾ on viranomaisten tekemiä ilmoituksia, mutta ilmoituksen voi tehdä kuka tahansa. Lastensuojeluilmoituksen tekemiselle ei ole kuitenkaan olemassa selkeää kriteeristöä.**

¹ Lastensuojelulain mukaiset ilmoitusvelvolliset on listattuna sivulla 8.

Lastensuojelulaki 25 §: Ilmoitusvelvollisuus

Lastensuojelulaki (417/2007; L:lla 1302/2014 muutettu 1 momentti tuli voimaan 1.4.2015)

- 1) Sosiaali- ja terveydenhuollon ja lasten päivähoidon;
- 2) opetustoimen;
- 3) nuorisotoimen;
- 4) poliisitoimen;
- 5) Rikosseuraamuslaitoksen;
- 6) palo- ja pelastustoimen;
- 7) sosiaalipalvelujen, lasten päivähoidon tai terveydenhuollon palvelujen tuottajan;
- 8) opetuksen tai koulutuksen järjestäjän;
- 9) seurakunnan tai muun uskonnollisen yhdyskunnan;
- 10) kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta annetun lain (746/2011) 3 §:ssä tarkoitetun vastaanottokeskuksen ja järjestelykeskuksen;
- 11) hätäkeskustoimintaa harjoittavan yksikön;
- 12) koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa harjoittavan yksikön;
- 13) Tullin;
- 14) rajavartiolaitoksen; taikka
- 15) ulosottoviranomaisen

palveluksessa tai luottamustoimessa olevat henkilöt tai vastaavissa tehtävissä toimeksiantosuhteessa tai itsenäisinä ammatinharjoittajina toimivat henkilöt sekä kaikki terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä.

Kaupungin viranhaltijoiden haastattelujen mukaan lastensuojeluilmoituksia tekevät viranomaiset kokevat ongelmalliseksi sen, ettei ilmoituksen tekijä välttämättä saa tietoa asian etenemisestä. Eli ilmoituksen tekijä ei ole tietoinen, johtaako ilmoituksen tekeminen mihinkään. Tarpeen vaatiessa samasta lapsesta kuuluu tehdä uusi ilmoitus. Silloin lastensuojeluviranomaiset ovat tietoisia, että lastensuojelun tukitoimet eivät ole vaikuttaneet toivottavalla tavalla lapsen tilanteeseen ja oireiluun. Epätietoisuus asian etenemisestä aiheuttaa kuitenkin haastattelujen perusteella ylimääräistä huolta ilmoituksen tekijälle.

Hyvinvointitoimialan perhe- ja sosiaalipalvelujen palvelualueen mukaan viranomaisten yhteistyön tekeminen on sidottu siihen, että lastensuojelussa on tiukat salassapitosäännöt. Kuitenkin asiakkaan luvalla voidaan myös keskustella muiden viranomaisten kanssa. Joka tapauksessa tukipalveluja antavat tahot raportoivat lapsen tilanteesta lapsen asioista vastaavalle sosiaaliryöntekijälle.

Turussa ongelma on yritetty ratkaista siten, että pyritään saamaan ilmoituksen tehnyt viranomaisen mukaan ensimmäiseen tapaamiseen, jonka sosiaalityöntekijä pitää ilmoituksen kohteena olevan perheen kanssa. Näin ilmoituksen tekijä saisi tiedon, että ilmoitus on johtanut johonkin. Lisäksi asian käsittely on sosiaalityöntekijälle helpompaa, jos ilmoituksen tehnyt viranomaisen on keskusteluissa mukana. Esimerkiksi neuvolat ja varhaiskasvatus on jo perehdytetty uuteen toimintatapaan ja myös koulujen kanssa on sovittu vastaavasta käytännöstä.

Ilmoituksen tekijän osallistamista on mahdollista hyödyntää ainoastaan viranomaisilmoitusten yhteydessä. Yksityishenkilö ei siis jatkossakaan saa tietoa siitä, onko hänen tekemänsä ilmoitus johtanut johonkin toimenpiteisiin.

Sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeen selvitys

Uuden sosiaalihuoltolain (130/2014) tavoitteena on sosiaali- ja terveysministeriön mukaan vahvistaa peruspalveluja ja vähentää sitä kautta korjaavien toimenpiteiden tarvetta.

Lastensuojeluviranomaisen on arvioitava jokaisen lastensuojeluilmoituksen kohdalla mahdollinen kiireellisen lastensuojelun tarve sekä ratkaistava, onko tarpeen aloittaa sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeen arviointi, jonka sisällä selvitetään myös lastensuojelun tarvetta. Kun sosiaalityöntekijä on vastaanottanut lastensuojeluilmoituksen, on hänen viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä ratkaistava, ryhdytäänkö tekemään sosiaalihuoltolain mukaista palvelutarpeen arviointia.

Selvityksessä arvioidaan lapsen kasvuolosuhteita, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden mahdollisuuksia huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta sekä lastensuojelutoimenpiteiden tarvetta.

Kuva 3: Sosiaalihuollon mukainen palvelutarpeen arviointi pitää sisällään myös lastensuojelutarpeen arvioinnin

Palvelutarpeen arviointi voi päätyä karkeasti jaoteltuna neljään päätulokseen:

1. Todetaan, että arvioinnin perusteella ei ole tarvetta ryhtyä mihinkään toimenpiteisiin.
2. Perhe ohjataan johonkin kunnan peruspalveluun; esimerkiksi päivähoitoon.
3. Havaitaan, että lapsella on niin sanottu erityisen tuen tarve² eli hän saa sosiaalihuoltolain mukaisia palveluita, koska vanhemmat vaarantavat hänen kasvua/kehitystä tai hän itse vaarantaa niitä. Tällainen palvelu voi olla sosiaalihuoltolain 14 § mukainen palvelu (esim. kotipalvelu).
4. Syntyy lastensuojelun asiakkuus, koska sen lisäksi, että vanhemmat ja/tai lapsi itse vaarantaa lapsen kasvua tai kehitystä ja lapsi tarvitsee sosiaalihuoltolain palvelujen lisäksi myös lastensuojelulain mukaisia palveluja. Lastensuojelulain mukaisia palveluja ovat esimerkiksi sijoitus, intensiivinen perhetyö, koko perheen kuntoutus tms.

Lastensuojelun asiakkuus

Sosiaalityöntekijöillä on velvollisuus tutkia jokainen lastensuojelua koskeva ilmoitus. Turussa lastensuojeluilmoitukset vastaanotetaan keskitetysti sosiaalipäivystyksessä, jossa tapahtuu ilmoituksen alustava arviointi. Jos katsotaan, että ilmoitus antaa aihetta tarkempaan selvitykseen, ilmoitus välitetään alueen (postinumeron perusteella jaetut asiakkuudet) sosiaalitoimistolle. Haastattelujen mukaan sosiaalipäivystyksen keskitetty ilmoitusten vastaanotto on koettu toimivaksi järjestelmäksi.

Lastensuojelun asiakkuus alkoi vanhan lastensuojelulain mukaan silloin, kun ryhdyttiin laatimaan lastensuojelutarpeen selvitystä tai kiireellisiin lastensuojelutoimenpiteisiin. 1.4.2015 voimaan tulleen uuden lainsäädännön mukaan **asiakkuutta ei perusteta vielä lastensuojelutarpeen selvitysvaiheessa vaan ainoastaan silloin, jos ryhdytään kiireellisiin toimenpiteisiin tai kun sosiaalihuollon mukaisen palvelutarpeen arvioinnissa päädytään siihen, että lapsi vaarantaa itseään tai hänen kasvuolosuhteensa vaarantavat häntä ja hän tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluja.**

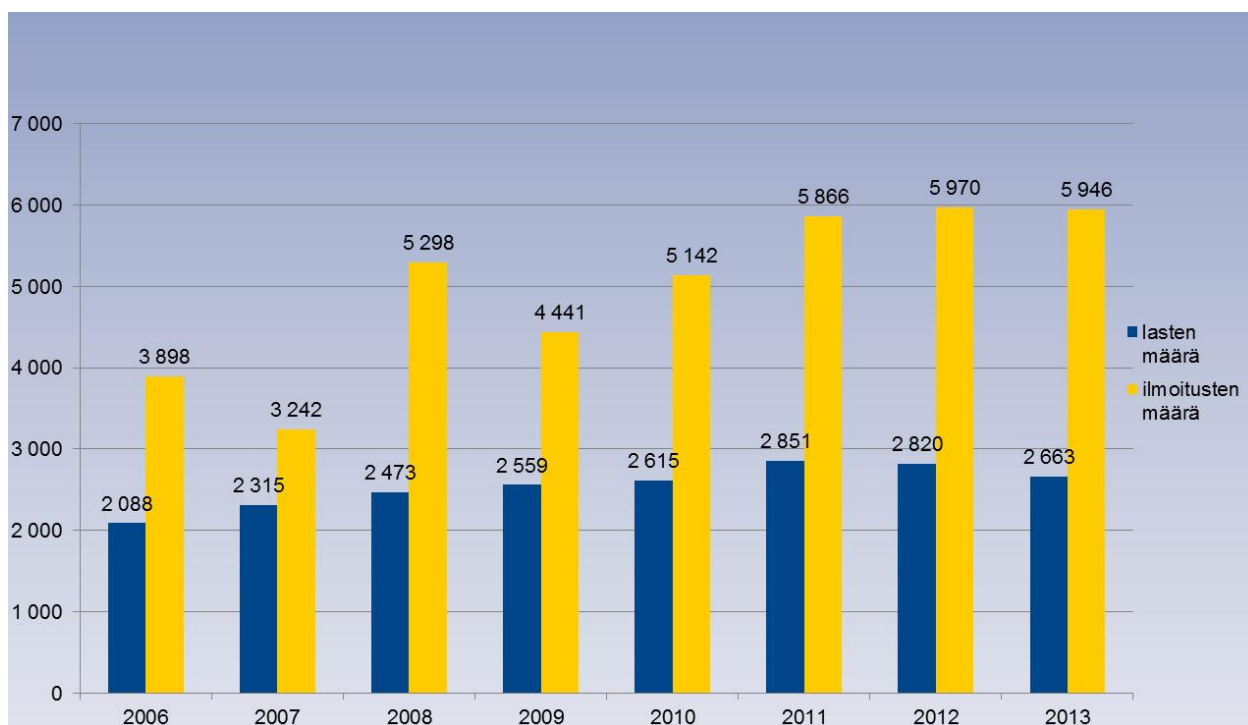
Lakimuutos tulee käytännössä nopealla aikavälillä vähentämään tilastollisesti lastensuojeluasiakkaiden määrää. Käytännön vaikutukset sosiaalityöntekijöiden työn kuormitukseen jäävät tältä osin kuitenkin

² Erityistä tukea tarvitsevilla henkilöillä sosiaalihuoltolaissa tarkoitetaan henkilöä, jolla on erityisiä vaikeuksia hakea ja saada tarvitsemiaan sosiaali- ja terveyspalveluja. Säännöksillä, jotka koskevat erityistä tukea tarvitsevia henkilöitä on tarkoitus turvata se, että kaikkein vaikeimmassa asemassa olevat henkilöt saavat tarvitsemansa avun ja tuen.

asiakkuuksien määrän vähentymisestä huolimatta pieneksi, koska heitä edelleen kuormittaa tarveselvitysten tekemiset myös niiden lasten kohdalla, jotka eivät kuitenkaan päädy lastensuojelun asiakkaaksi. Lisäksi perhe- ja sosiaalipalvelujen palvelualueen mukaan on päätetty, että jos lapsi ei ole lastensuojelun asiakas vaan sosiaalihuoltolain mukainen erityisen tuen tarpeessa oleva lapsi (vaarantaa itseään tai kasvuolosuhteet vaarantavat lasta), jää hän lastensuojelun sosiaalityöntekijän asiakkaaksi. Näin pyritään huolehtimaan myös sosiaalihuoltolain mukaisesta ennaltaehkäisystä.

Lastensuojelun asiakkuus alkaa, mikäli sosiaalityöntekijä katsoo, että lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat hänen kehitystään tai lapsi itse vaarantaa kehitystään ja lisäksi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia. Mikäli asiakkuus alkaa, on lapselle tehtävä asiakassuunnitelma. Suunnitelmaan kirjataan ne olosuhteet ja asiat, joihin pyritään vaikuttamaan, lapsen ja perheen tuen tarve, palvelut ja muut tukitoimet, joilla tuen tarpeeseen pyritään vastaamaan sekä arvioitu aika, jonka kuluessa tavoitteet pyritään toteuttamaan. Asiakkuus siis mahdollistaa lastensuojelun avohuollon tukitoimien piiriin pääsemisen.

Asiakkuus tarvitaan myös sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin (kuten esim. kotihoito), mutta ei siis lastensuojelun asiakkuutta. Lastensuojelun asiakkuus tarvitaan lastensuojelulain mukaisiin palveluihin.

Kuva 4: Lastensuojeluilmoitukset ja niiden kohteena olevat lapset Turussa (Valtuustoseminaari 22.9.2014)

Kuvasta 4 nähdään, että samoista lapsista voidaan tehdä useampia lastensuojeluilmoituksia. Kaikki ilmoitukset eivät kuitenkaan välttämättä johda heti

lastensuojelun asiakkuuteen vaan esimerkiksi lastensuojelutarpeen selvityksen perusteella voidaan katsoa, että perusteita asiakkuudelle ei ole.

1.3 Lastensuojeluun liittyvät tavoitteet Turun kaupungissa

Seuraavassa taulukossa (Taulukko 1) on kuvattu sosiaali- ja terveyslautakunnan talousarvion kaupunginvaltuustoon nähden sitovat tavoitteet 2014 ja niiden mukaiset toimenpiteet lastensuojeluun liittyen.

Lapset, nuoret ja lapsiperheet saavat tarvitsemaansa tukea riittävän aikaisin

Mittari ja toimenpide	Lähtötaso/ vuosi	Toteutunut 2012	Enn. 2013 vuoden 2013 taso	TA 2014	TS 2015	TS2016
Lastensuojelun tarve: Lastensuojelun asiakkaana olevien alle 18-vuotiaiden määrä ja %-osuus ikäryhmästä, tavoitteena tarpeen väheneminen 4 vuoden kuluessa	7,8%/ 2008	10,3%		-0,5 %	-0,5 %	-0,5%

Toimenpide:
Lapsiperheiden kotiin annettavaa apua lisätään. Ehkäisevän työn työnjako, vastuut ja prosessit selkiytetään. Ehkäisevää työtä tehdään yhteistyössä varhaiskasvatuksen, koulujen ja oppilaitosten kanssa.

Lastensuojelun palvelurakenne uudistetaan avohuoltoon ja perhehoitoon panottuvaksi

Mittari ja toimenpide	Lähtötaso/ vuosi	Toteutunut 2012	Enn. 2013	TA 2014	TS 2015	TS2016
Entistä suurempi osuus lastensuojeluasiakkaista tulee autetuksi avohuollon keinoin. Lastensuojelun asiakkaana olleiden lasten kokonaismäärä sekä avohuollon asiakkaana ja sijoitettuna olleet lapset 0-17 v. Tavoitteena avohuollon suhteellisen osuuden kasvu.	2008: 6,1 % avohuolto, 1,7 % sijais- huolto, suhteelliset osuudet 78,2 % / 21,8%	9,0 % avohuolto; 1,3 % sijais- huolto Lastensuojelun asiakkaana 2888, avohuollossa 2416, sijoitettuna 608	avohuollon osuus kasvaa	avohuollon osuus kasvaa	avohuollon osuus kasvaa	avohuollon osuus kasvaa

Toimenpide:
Avohuollon toimintaedellytyksiä parannetaan.

Perhehoidon osuus huostaan otettujen sijoituksista kasvaa	32,9 % /2008	41,6%	41 %	+ 5 % - yksikköä 31.12.2013 tilanteeseen nähden	+ 5 %	+5 %
---	--------------	-------	------	---	-------	------

Toimenpide:
Perhehoidon osuutta huostaan otettujen sijoituksista lisätään. Oman palvelutuotannon rakenteen ja laajuuden arviointi.

Taulukko 1 : Sosiaali- ja terveyslautakunnan lastensuojeluun liittyvät kaupunginvaltuustoon nähden sitovat tavoitteet 2014

Tavoitteiden toimenpiteinä on määritelty seuraavat:

- Lapsiperheiden kotiin annettavaa apua lisätään
- Ennaltaehkäisevän työn työnjako, vastuut ja prosessit selkiytetään
- Ennaltaehkäisevää työtä tehdään yhteistyössä varhaiskasvatuksen, koulujen ja oppilaitosten kanssa
- Avohuollon toimintaedellytyksiä parannetaan
- Perhehoidon osuutta huostaan otettujen sijoituksista lisätään
- Oman palvelutuotannon rakenteen ja laajuuden arviointi.

Kaupunginvaltuusto päätti 17.6.2013 § 127 uudistamisohjelman hyväksymisestä ja taloussuunnitelmakauden 2014 - 2016 suunnittelulukujen tarkentamisesta.

Kaupunginhallitus päätti 21.10.2013 § 437 uudistamisohjelman täytäntöönpanosta ja seurannasta. Hyvinvointitoimialan peruspalvelujen ja ennaltaehkäisyn vahvistamista sekä sijaishuollon (laitoshoito) rakennemuutosta koskevia toimenpiteitä on uudistamisohjelma I:ssä tarkennettu seuraavasti:

- Neuvolan perhetuen lisääminen
- Lapsiperheiden kotipalvelun käynnistäminen
- Hyvinvoiva lapsi- ja nuori-hankkeen toteuttaminen
- Lastensuojelun sijaishuollon perhehoidon osuuden lisääminen ja laitoshoidon vähentäminen.

Valtuustotasoiset tavoitteet ovat linjassa lastensuojelulain kanssa ja tavoitteet tukevat lastensuojelulain mukaisia pyrkimyksiä ennaltaehkäisevään työhön panostamiseen, avohuollon tukitoimien ensisijaisuuteen sekä perhehoidon ensisijaisuuteen sijoitustapauksissa.

Tavoitteiden toteutumista käsitellään raportin seuraavissa luvuissa.

2 Lastensuojelu sosiaalityössä

2.1 Lapsiperheisiin kohdistuva ennaltaehkäisevä työ

Lastensuojelulaki 2 §: Vastuu lapsen hyvinvoinnista
3 a §: Ehkäisevä lastensuojelu

Lastensuojelulain 2 §:n mukaan lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin.

Tämä velvoittaa muutkin kuin sosiaalityön viranomaiset osallistumaan lasten ja perheiden tukemiseen.

Lastensuojelun on lastensuojelulain 2 §:n mukaan tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa järjestämällä tarvittavia palveluja ja tukitoimia.

Sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain (3 a §) uudistuksen myötä lastensuojelun lisäksi kunta järjestää lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ehkäisevää lastensuojelua silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana.

Aikaisemmin kunta on ollut velvoitettu järjestämään palvelua ainoastaan lastensuojelun asiakkaille.

Ehkäisevällä lastensuojelulla lain (3 a §) mukaan edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua on tuki ja erityinen tuki, jota annetaan esimerkiksi opetuksessa, nuorisotyössä, päivähoidossa, äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Lain 4 §:n mukaan lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin.

Lastensuojelun ennaltaehkäisevän työn tavoitteena on välttää lastensuojelun asiakkuuden tarvetta. Jos lapsi on lastensuojelun avohuollon palvelujen piirissä, on hänellä jo lastensuojelun asiakkuus.

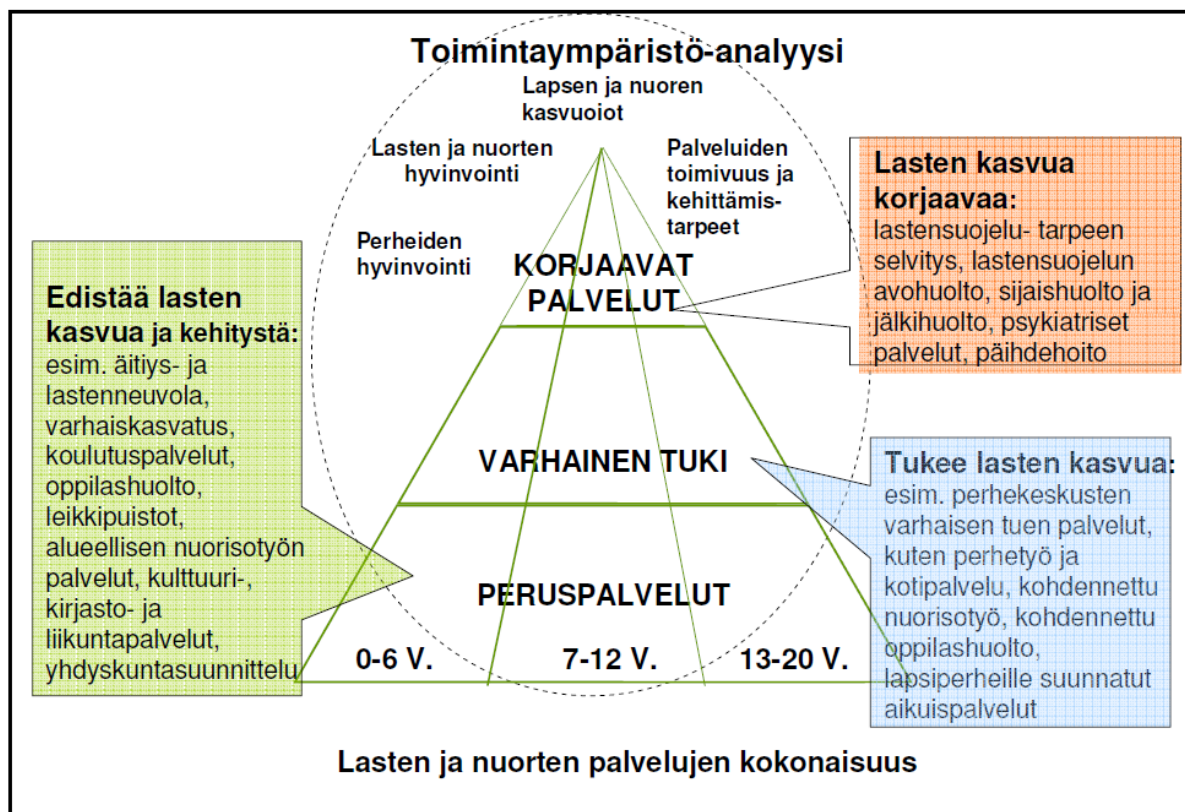
Useissa tarkastuslautakunnan haastatteluissa on peräänkuulutettu perheen kokonaisvaltaista tukemista ja asiakkaiden osallistamista. Työ edellyttää kaikilta kunnan toimijoilta toimivaa ja joustavaa yhteistyötä.

Tarkastuslautakunnan haastatteluissa nousi vahvasti esiin kasvava tarve perheen kotiin annettaville palveluille.

Ennaltaehkäisevän työn muodot ovat jatkuvasti kehityksen alla kunnallisissa palveluissa sekä järjestöissä alueellisella, seudullisella ja valtakunnallisella tasolla.

Ennaltaehkäisevää työtä toteutetaan moniammatillisesti eri toimijoiden yhteistyönä:

- mahdollisimman varhain asioihin puuttumalla
- tukemalla vanhempia ja huoltajia lapsen hoidossa ja kasvatuksessa
- huomioimalla lapsen etu kaikessa toiminnassa.

Kuva 5: Lasten ja nuorten palvelujen kokonaisuus (www.wellsinki.fi)

Ennaltaehkäisevän tuen piirissä olevien lasten eli niiden, jotka eivät ole lastensuojeluasiakkuuden piirissä, määrää on vaikea laskea, koska kyseessä ei useinkaan ole varsinainen asiakkuus johonkin palveluun vaan kyseessä ovat ns. peruspalvelut. **Ennaltaehkäisevä työ on siis eri asia kuin lastensuojelun avohuollon palvelut, jolloin palvelun käyttäjälle on jo avattu lastensuojeluasiakkuus.**

Kunnan on lain mukaan huolehdittava siitä, että ehkäisevä lastensuojelu sekä lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaiseksi kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua on järjestettävä tarvittavassa laajuudessa niinä vuorokauden aikoina, joina sitä tarvitaan.

Lastensuojelun on oltava laadultaan sellaista, että se takaa lastensuojelun tarpeessa oleville lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen heidän tarvitsemansa avun ja tuen.

Aikaisemmin useat lapsiperheille tarkoitetut tukitoimet, kuten esimerkiksi perhetyö, edellyttivät pääsääntöisesti voimassa olevaa lastensuojelun asiakkuutta. Palvelu toteutettiin käytännössä lastensuojelun perhetyön toimesta. Tämä oli koettu ongelmalliseksi, koska palvelujärjestelmän koettiin ohjaavan asiakkaita lastensuojelun asiakkaiksi.

Uusi sosiaalihuoltolaki tuli osittain voimaan 1.1.2015 alkaen ja siinä säädetään lapsiperheen oikeudesta välttämättömään kotipalveluun sairauden, synnytyksen, vamman tai muun vastaavan toimintakykyä alentavan syyn vuoksi **eli nyt lain mukaan myös niille, jotka eivät ole lastensuojelun asiakkaana, pitää pystyä tarjoamaan ennaltaehkäisevää kotipalvelua.** Kotipalveluun sisältyviä tukipalveluita ovat ateria-, vaatehuolto- ja siivouspalvelut sekä sosiaalista kanssakäymistä edistävät palvelut.

Turussa on jo vuodesta 2012 ollut mahdollista saada neuvolasta kotipalveluseteli ennaltaehkäisevänä palveluna ilman lastensuojeluasiakkuutta. Toiminta käynnistyi kokeiluna vuonna 2012 ja otettiin syksyllä 2013 vakinaiseen käyttöön. Tällöin myös ennaltaehkäisevä perhetyö siirrettiin neuvolan toiminnaksi. Vuonna 2013 noin 60 perhettä on saanut ennaltaehkäisevää perhetyötä tai kotipalvelua ehkäisevänä palveluna. Palvelun kysynnän odotetaan lakimuutoksen myötä selvästi kasvavan. **Vuoden 2015 alussa pullonkaulana oli se, että perheen palvelutarve täytyy arvioida kotikäynnillä, eikä tarpeeseen kyetty täysin vastaamaan.** Perhe- ja sosiaalipalvelujen palvelualueen mukaan alkuvuoden 2015 **ongelmat on palvelutarpeen arvioinnissa saatu korjattua** ja kotipalvelua voidaan tällä hetkellä tarjota sosiaalihuoltolain 19 §:n edellyttämällä tavalla. Lapsiperheiden kotipalvelussa on tavoitteena siirtyä sähköiseen palveluseteliin kesäkuussa 2015.

Haastattelujen perusteella koetaan kuitenkin vielä epäselvyyttä siitä, miten sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain muutokset tulevat käytännössä vaikuttamaan esimerkiksi Turun kaupungin sosiaalityön toimintaan ja organisointiin. Sosiaali- ja terveysministeriössä on valmisteilla opas lastensuojelulain muutosten toimeenpanoa varten.

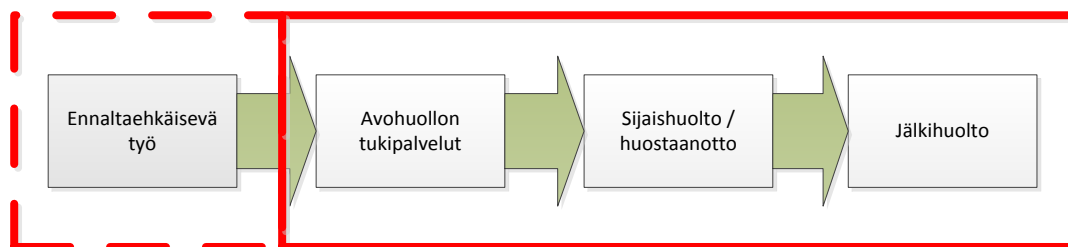

Kuntaliiton vuonna 2012 teettämän kansallisen kyselyn³ perusteella vastanneista 99 prosenttia kannatti näkemystä, jonka mukaan on välttämätöntä laajentaa ja vahvistaa sellaisia tukitoimenpiteitä, jotka tukevat lapsia ja perheitä kuormittavissa elämäntilanteissa ilman yhteyttä lastensuojeluun silloin, kun tilanne ei ole lastensuojelullinen. 68 prosenttia vastanneista katsoi, että koska muiden palvelujen saanti voi edellyttää asiakkaistumista lastensuojeluun, toimii nykyinen palvelujärjestelmä ennemminkin lastensuojeluun työntävästi.

2.2 Sosiaalityön painopisteet lastensuojeluviranomaisena

Sosiaalityön painopisteet lastensuojeluviranomaisena liittyvät pääosin avohuoltoon, sijaishuoltoon eli huostaanottoon sekä jälkihuoltoon.

Kuva 6: Ennaltaehkäisevästä työstä jälkihuoltoon

Sosiaali- ja terveystalouden kaupunginvaltuustoon nähden sitova tavoite, talousarvio- ja suunnitelma 2014 - 2016:

Lapset, nuoret ja lapsiperheet saavat tarvitsemaansa tukea riittävän aikaisin

Talousarviotavoitteena on ollut, että lapset, nuoret ja lapsiperheet saavat tarvitsemaansa tukea riittävän aikaisin. Tätä on talousarviossa mitattu käytännössä lastensuojelun asiakkaana olevien alle 18-vuotiaiden määrän osuudella ikäryhmästä. Tavoitteena on ollut tarpeen väheneminen.

Uuden 1.4.2015 voimaan tulleen uuden lainsäädännön mukaan asiakkuutta ei perusteta vielä lastensuojelutarpeen selvitysvaiheessa vaan ainoastaan silloin, jos ryhdytään johonkin toimenpiteisiin. Tämä tulee käytännössä nopealla aikavälillä vähentämään tilastollisesti lastensuojeluasiakkaiden määrää. **Nykyinen mittari ei siis muutoksen myötä ole enää vertailukelpoinen.** Tilastolliset muutokset tulee huomioida tavoitteiden ja mittareiden uudelleenmäärittelyssä.

Seuraavassa taulukossa (Taulukko 2) on vuoden 2014 tilinpäätöksen raportointi tavoitteen toteutumisesta.

³ Kuntaliitto teki vuonna 2012 laajan kansallisen kyselyn lastensuojelun kaikille lastensuojelun järjestämisestä vastaaville kunnille ja yhteistoiminta-alueille (222 järjestämistahoa). Kysely osoitettiin lastensuojelun johtaville viranhaltijoille.

Lapset, nuoret ja lapsiperheet saavat tarvitsemaansa tukea riittävän aikaisin					
Mittari ja toimenpide	Lähtötaso/ vuosi	TP 2012	TP 2013	Tavoite 2014	Toteutunut 31.12.2014
Lastensuojelun tarve: Lastensuojelun asiakkaana olevien alle 18-vuotiaiden määrä ja %-osuus ikäryhmästä, tavoitteena tarpeen väheneminen 4 vuoden kuluessa	7,8%/ 2008	10,3 %	10,5 %	-0,5 %	10,3 %
Toimenpide: Lapsiperheiden kotiin annettavaa apua lisätään. Ehkäisevän työn työnjako, vastuut ja prosessit selkiytetään. Ehkäisevää työtä tehdään yhteistyössä varhaiskasvatuksen, koulujen ja oppilaitosten kanssa.					

Taulukko 2: Tilinpäätös 2014 raportointi tuen saamisesta riittävän aikaisin

Tilinpäätösraportoinnin perusteella tavoite ei ole täysin toteutunut.

Seuraavassa taulukossa (Taulukko 3) on nähtävissä lastensuojelun asiakkaana kuusikkokaupungeissa olleiden lasten kokonaismäärä sekä avohuollon asiakkaana ja sijoitettuna olleet lapset sekä jälkihuollon piirissä olleet nuoret vuonna 2013.

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu ²	Kuusikko
0 - 17-vuotiaat asiakkaat yhteensä ¹ (lkm)	9 828	4 501	4 956	2 942	3 740	3 706	29 673
<i>Muutos 2012-2013 (%)³</i>	4,3	2,9	-6,1	1,9	5,7	31,4	4,7
Avohuollon asiakkaat, 0 - 17v. (lkm)	8 721	4 016	4 832	2 427	3 480	3 664	27 140
Sijoitetut lapset, 0 - 17v. (lkm)	1 983	716	776	613	589	610	5 287
Jälkihuollossa olleet nuoret, 18 - 20v. (lkm)	984	365	138	248	159	193	2 087

Taulukko 3: Lastensuojelun asiakkaana olleiden lasten kokonaismäärä sekä avohuollon asiakkaana ja sijoitettuna olleet lapset sekä jälkihuollon piirissä olleet nuoret vuonna 2013 (Kuusikkoraportti 2013)

2.3 Avohuolto

Avohuolto tarkoittaa lastensuojelussa yleensä sitä, että lapsi voi asua omassa kodissaan ja hän voi perheensä kanssa saada apua tarvitsemiinsa asioihin. Joskus voidaan avohuolto järjestää myös niin, että lapsi asuu väliaikaisesti jossain muualla kuin kotonaan. Tällöin tehdään avohuollon tukitoimena väliaikainen sijoitus, joka voidaan tehdä vapaaehtoisesti avohuoltona tai kiireellisesti, jolloin siihen ei tarvita asianosaisten suostumusta.

Perusperiaatteena on, että jos perheen asioihin joudutaan puuttumaan, niin käytetään lievintä mahdollista keinoa, joka auttaa perhettä.

Lastensuojelulaissa korostetaan avohuollon tukitoimien ensisijaisuutta eli avohuollon tukitoimet ovat ensisijaisia huostaanottoon ja sijaishuoltoon nähden.

Avohuollon tukitoimet ovat aina vapaaehtoisia ja perustuvat perheen kanssa tehtävään yhteistyöhön. Asiakasmäärällisesti suurin osa lastensuojelutyöstä toteutetaan juuri avohuollon tukitoimina.

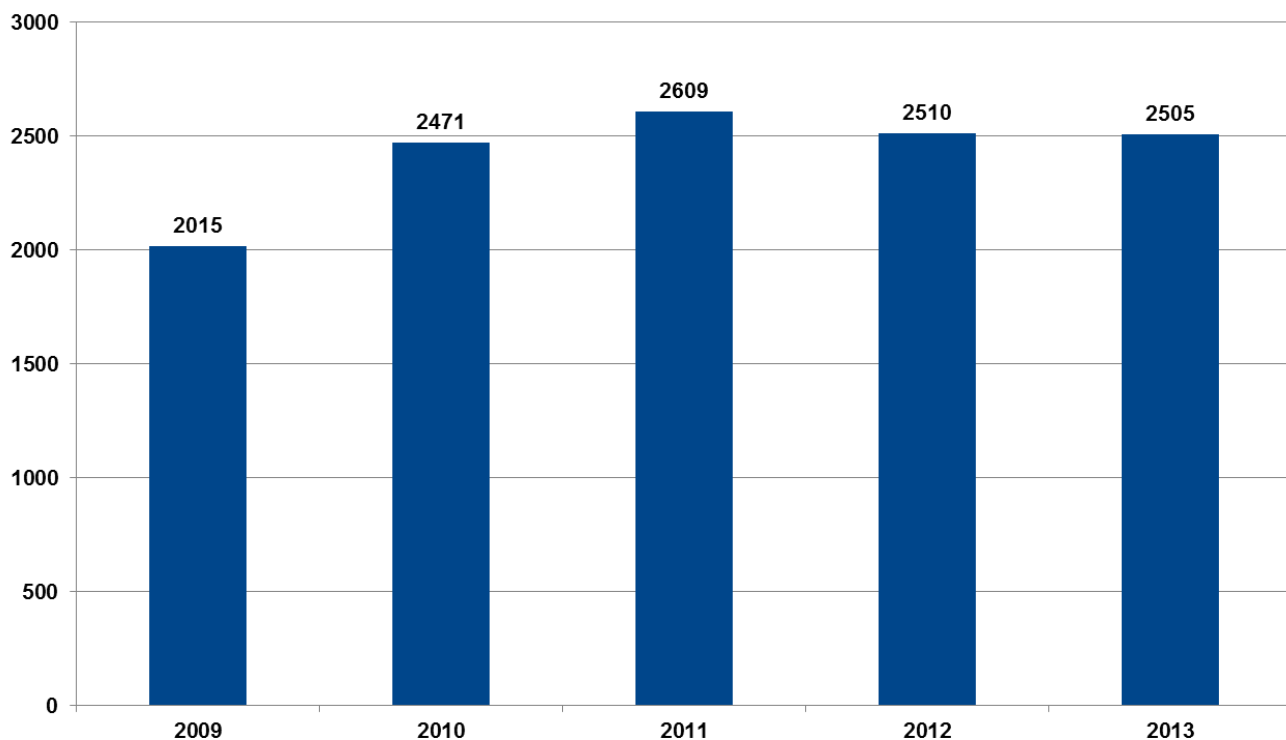
Tukitoimia ovat esimerkiksi perhetyö, perhekuntoutus, tukiperhetoiminta, toimeentulon ja asumisen turvaaminen lapselle ja hänen perheelleen sekä tuki lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen.

Turun kaupungissa tehdään kotiin annettavaa perheen tukityötä ainakin

- neuvolan perhetyössä,
- neuvolan organisoiman kotipalvelusetelin kautta
- lastensuojelun perhetyössä (lastensuojeluasiakkuus),
- lastensuojelun intensiivisessä perhetuessa (lastensuojeluasiakkuus) sekä
- Mäntymäen vastaanottokodin yhdellä jalkautuvan työn osastolla (lastensuojeluasiakkuus).

Vuoden 2015 alusta Hyvinvointitoimialalla toteutetun organisaatiouudistuksen myötä neuvolan perhetyö, lastensuojelun perhetyö sekä lastensuojelun intensiivinen perhetuki ovat myös hallinnollisesti siirtyneet samaan perhe- ja sosiaalipalvelujen palvelualueeseen.

Kuntaliiton julkaiseman Lastensuojelupalvelujen järjestäminen ja saatavuus - julkaisun mukaan lastensuojelun avohuollon tukitoimet eivät ole määriteltävissä selvärajaisesti. Julkaisun mukaan tosiasiaa mikä tahansa taloudellisen tuen tai palvelun järjestäminen voi olla avohuollon tukitoimi (Räty 2007).

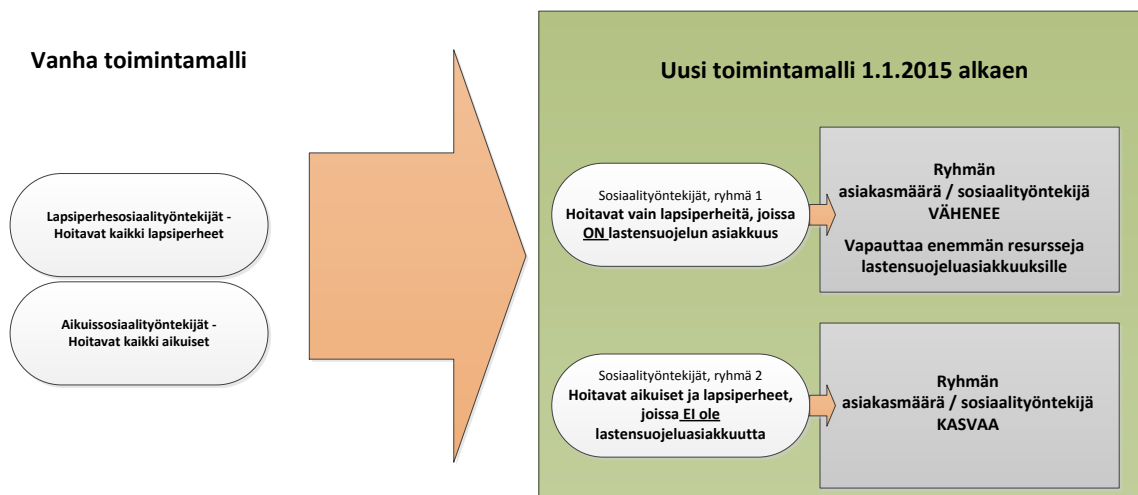

Kuva 7: Avohuollon asiakkaat Turussa vuosina 2009 - 2013 (Valtuustoseminaari 22.9.2014)

Noin joka kymmenes turkulainen alaikäinen on ollut vuoden 2013 aikana lastensuojelun asiakas eli heillä on ollut jossain vaiheessa vuotta ollut lastensuojelun asiakkuus. Lastensuojelun asiakasprofiilit ovat yksilöllisiä ja

vaihtelevia. Kuntaliiton vuoden 2012 kansallisen kyselyn perusteella kolme neljästä vastanneesta arvioi, että lastensuojelun asiakkaina on lapsia, jotka eivät ole lastensuojelun toimenpitein autettavissa. Myös **tarkastuslautakunnan haastatteluissa nousi voimakkaasti esille lasten ja nuorten mielenterveysongelmien lisääntyminen sekä mielenterveyspalvelujen osalta koettu riittämätön resursointi**. Toisaalta on myös kyse siitä, että tarjotut mielenterveys- ja päihdepalvelut eivät sovellu lastensuojelun lapsille tai heidän vanhemmilleen. Perhe- ja sosiaalipalvelujen palvelualueen mukaan mielenterveys- ja päihdepalveluissa tarvittaisiin erilaisia työmuotoja, kuten kotiin jalkautuvaa työtä. Tällainen työtapa olisi yksi tapa sitouttaa ja motivoida vaikeassa elämäntilanteessa olevaa lastensuojelun perhettä.

Turun kaupungissa toteutettiin 1.1.2015 alkaen toimintamuutos, jossa sosiaalityöntekijöiden asiakkuuksia keskitetään. Muutoksessa tietyille sosiaalityöntekijöille keskitetään kaikki lapsiperheet, joissa on lastensuojelun asiakkuus. Samoilta sosiaalityöntekijöille kuuluvat myös erityistä tukea tarvitsevat lapset ja heidän perheensä.

Kuva 8: Sosiaalityöntekijöiden työnjaon muutos 1.1.2015 alkaen

Tarkastuslautakunnan haastattelujen perusteella muutoksella halutaan panostaa enemmän lastensuojelun avohuollon palveluihin ja **vapauttaa enemmän aikaa lastensuojeluasiakkaiden sosiaalityöntekijöille**. Lounais-Suomen aluehallintovirasto on 14.4.2015 antanut Turulle jo huomautuksen siitä, että lastensuojeluilmoitusten ja -tarveselvitysten käsittelyssä kestää liian kauan. Toimintamallimuutoksen odotetaan myös vaikuttavan käsittelyaikaan.

Toimintamallimuutos vähentää lastensuojeluasiakkuuksia hoitavien sosiaalityöntekijöiden asiakkaiden kokonaismäärä, mutta vastaavasti lisää toisen ryhmän asiakkaiden määrää. Haastattelujen perusteella vielä ei osata arvioida muutoksen lopullisia vaikutuksia, koska uusi toimintamalli on ollut käytössä vasta vähän aikaa. Käytännössä uuden sosiaalihuoltolain ja

lastensuojelulain muutosten takia 1.4.2015 alkaen on lastensuojelun sosiaalityöntekijöille siirretty kaikki ne lapset, joista on tehty sosiaalihuoltolain mukainen ilmoitus/yhteydenotto. Näin toimitaan, koska siinä vaiheessa ei vielä ole tietoa siitä, onko kyseessä lastensuojelun asiakkaana oleva lapsi vai ei. Mahdollinen lastensuojeluasiakkuus selviää vasta kun on tehty sosiaalihuoltolain 36 § mukainen palvelutarpeen selvitys, jonka sisällä selvitetään aina myös lastensuojelun tarvetta.

Uusi toimintamalli aiheuttaa haastattelujen mukaan paineita sosiaalityöntekijöiden koulutukselle. Aikaisemmin pelkästään aikuisasiakkaita hoitanut onkin jatkossa vastuussa myös lapsiperheistä, joka edellyttää myös omanlaista ammatillista osaamista.

Sosiaali- ja terveyslautakunnan kaupunginvaltuustoon nähden sitova tavoite, talousarvio- ja suunnitelma 2014 - 2016:

v. 2014: Lastensuojelun palvelurakenne uudistetaan avohuoltoon ja perhehoitoon painottuvaksi.

Vuoden 2014 - 2016 talousarviotavoitteena on ollut avohuollon suhteellisen osuuden kasvu. Tavoitteena on, että entistä suurempi osuus lastensuojeluasiakkaista tulee autetuksi avohuollon keinoin.

Jotta tavoite saavutettaisiin, on haastattelujen perusteella avohuollon resursseja pyritty lisäämään. Esimerkiksi lastensuojelun perhetyötä saavien perheiden määrä on vuoden 2015 aikana ollut viime vuosia noin 10 % suurempi. Lisäksi avohuoltoa tukeviin ostopalveluihin on panostettu enemmän. Esimerkkinä uusista palvelumuodoista on sosiaali- ja terveyslautakunnan 11.11.2014 päättämän Vamos-toiminnan käynnistäminen Turussa. Lautakunnan esittelytekstin mukaan Vamos-toiminta perustuu Helsingin diakonissalaitoksen etsivän työn havaintoon siitä, että osa vaikeassa elämäntilanteessa olevista nuorista on käynyt läpi runsaasti palveluja ja silti syrjäytynyt yhteiskunnan laidalle. Nuorten osuus kiireellisistä sijoituksista ja huostaanotoista on Turussa suuri.

Turkuun suunnitellaan Vamos-toiminnan matalan kynnyksen toimintamallia, jolla ennaltaehkäistään kestäväällä tavalla lasten ja nuorten syrjäytyminen ja ehkäistään lastensuojelun tarvetta. Kohderyhmänä ovat 12-19-vuotiaat syrjäytymisuhan alla olevat sekä heidän perheensä. Malli toimii myös lastensuojelun avohuollon tukitoimena.

Haastatteluissa on haluttu kiinnittää huomiota siihen, että vaikka kehitystoimenpiteitä on tehty, menee niiden vaikutuksien näkymiseen aikaa.

Seuraavassa taulukossa (Taulukko 4) on raportoitu tavoitteen toteutumista. **Raportoinnista on havaittavissa, että tavoitteet eivät ole vuoden 2014 osalta toteutuneet.**

Lastensuojelun palvelurakenne uudistetaan avohuoltoon ja perhehoitoon painottuvaksi					
Mittari ja toimenpide	Lähtötaso/ vuosi	TP 2012	TP 2013	Tavoite 2014	Toteutunut 31.12.2014
Entistä suurempi osuus lastensuojelusiakkaita tulee autetuksi avohuollon keinoin. Lastensuojelun asiakkaana olleiden lasten kokonaismäärä sekä avohuollon asiakkaana ja sijoitettuna olleet lapset 0-17 v (sis. vuoden aikana 18 täyttäneet). Tavoitteena avohuollon suhteellisen osuuden kasvu.	2008: 6,1 % avohuolto, 1,7 % sijaishuolto, suhteelliset osuudet 78,2 % / 21,8%	9,0 % avohuolto; 2,1 % sijais- huolto Lastensuojelun asiakkaana 2888, avohuollossa 2505, sijoitettuna 585, joista huostassa 440	8,7 % avohuolto; 2,2 % sijaishuolto Lastensuojelun asiakkaana 2942, avohuollossa 2427, sijoitettuna 613, joista huostassa 436	avohuollon osuus kasvaa	8,3 % avohuolto, 2,2 % sijaishuolto Lastensuojelun asiakkaana 2937, avohuollossa 2365, sijoitettuna 620, joista huostassa 436
Toimenpide: Avohuollon toimintaedellytyksiä parannetaan.					
Perhehoidon osuus huostaan otettujen sijoituksista kasvaa	32,9 % /2008	41,6 %	40,1 %	+ 5 % - yksikköä 31.12.2013 tilanteeseen nähden	40,5 %
Toimenpide: Perhehoidon osuutta huostaan otettujen sijoituksista lisätään. Oman palvelutuotannon rakenteen ja laajuuden arviointi.					

Taulukko 4: Tilinpäätös 2014 raportointi avohuollon ja perhehoidon painotuksesta

2.4 Lapsen huostaanotto / sijaishuolto

Huostaanotto tarkoittaa käytännössä sitä, että sosiaaliviranomaiset ottavat vastuun lapsen huolenpidon ja kasvatuksen järjestämisestä. Jos lapsi on huostaanotettu, lastensuojelun työntekijöillä on vastuu päättää siitä, missä hän asuu ja miten hänestä huolehditaan. Yleensä huostaanotettu lapsi asuu joko sijaisperheessä, perhekodissa tai lastensuojelulaitoksessa.

Tarkastuslautakunnan haastatteluissa todettiin, että huostaanottotilanteessa lapsi tarvitsee sen avun, mitä hän huostaanottotilanteessa saa, mutta hänen olisi pitänyt saada jotain muuta tukea jo aikaisemmin. Käytännössä kommentilla viitataan siihen, että lapsi saa huostaanottotilanteessa tarpeen mukaisen avun, mutta riittävän varhaisella puuttumisella lapsen ongelmiin, olisi huostaanotto ollut mahdollisesti vältettävissä. Perhe- ja sosiaalipalvelujen palvelualueen mukaan huostaanottojen ajankohta käytännössä usein pitkittyy, koska pyritään työskentelemään lastensuojelulain mukaisesti siten, että lapselle ja perheelle tarjotaan erilaisia lastensuojelun avohuollon tukitoimia ennen kuin ryhdytään huostaanoton valmisteluun. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että huostaanottotilanteessa lapsen tai nuoren ja hänen perheensä tilanne voi olla

jo niin kriisiytynyt, ettei esimerkiksi perhehoitoon sijoittaminen enää onnistu, vaan tarvitaan tukevampia sijaishuollon muotoja.

Huostaanottotilanteessa pitäisi asiakassuunnitelman tekemisen yhteydessä tehdä myös ns. **vanhemmuuden suunnitelma, ellei sitä katsota tarpeettomaksi**. Vanhemmuuden suunnitelman tarkoituksena olisi tukea vanhempia/hoitajia saamaan omat asiansa kuntoon. Suunnitelma laaditaan tarvittaessa yhteistyössä muun sosiaali- ja terveydenhuollon, kuten päihde- ja mielenterveyshuollon kanssa. **Tarkastuslautakunnan haastattelujen perusteella erillisiä vanhemmuuden suunnitelmia tehdään kuitenkin vähän**. Haastattelujen mukaan **vanhempaan liittyvät tukitoimet kirjataan kuitenkin yleensä lapselle tehtävään asiakassuunnitelmaan, näin pyritään säästämään kirjauksiin kuluva työaika, jotta suoraan asiakastyöhön on enemmän aikaa**.

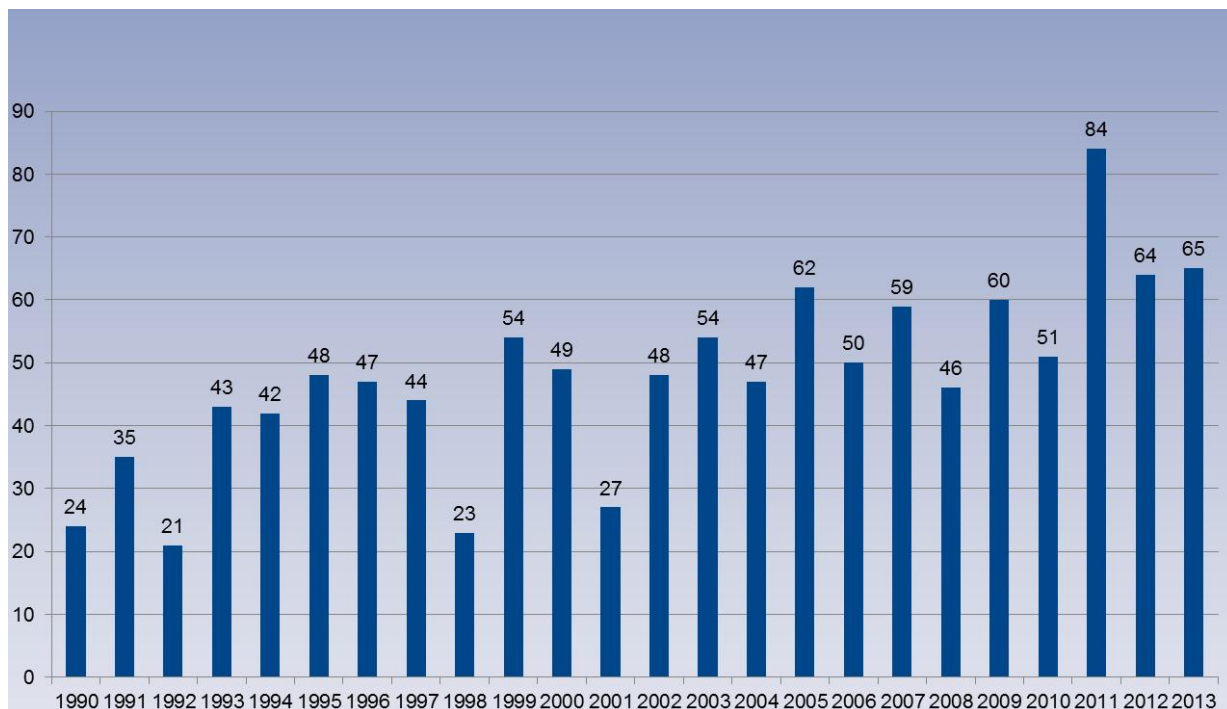
Erillisten vanhemmuuden suunnitelmien puuttumisen syyksi on todettu resurssien vähyys. Lain mukaan kuitenkin erillinen suunnitelma tulee tehdä, jollei sitä katsota tarpeettomaksi. Sivun 26 kuvasta (Kuva 12) nähdään, että suurin osa huostaanoton syistä on lapsen vanhemmista johtuvia syitä. Siksi vanhempien huomioon ottaminen on tärkeää.

Haastatteluissa on todettu, että huostaanottotilanteessa toiminta keskittyy usein enemmän lapseen ja vanhempien tukeminen jää sivualalle. Vanhemmuuden suunnitelmien puuttuminen ja **vanhempien vähäinen tuki esimerkiksi huostaanoton aikana voi aiheuttaa sen, että mahdollisuudet perheen jälleenyhdistämiselle ja huostaanoton purkamiselle pienenevät**. Tämä saattaa aiheuttaa lapselle ylimääräistä kärsimystä ja lisätä merkittävästi lastensuojeluasiakkuuden kustannuksia. **Sijaishuoltoa toteutettaessa on lastensuojelulainkin mukaan otettava lapsen edun mukaisella tavalla huomioon tavoite perheen jälleenyhdistämisestä. Tällä hetkellä jälleenyhdistämissä tapahtuu vähän eli ainoastaan alle 10 vuodessa**.

Toisaalta vanhempien tukeminen saattaa olla joissain tilanteissa ongelmallista. Vanhempi ei välttämättä ole halukas ottamaan tukea vastaan eli ei ole halukas sitoutumaan esimerkiksi huostaanoton taustalla olevien ongelmien hoitamiseen, kuten päihdekuntoutukseen tai hoitosuhteen luomiseen aikuispsykiatriaan. On myös todettava, että huostaanoton lakkaamisessa tulee huomioida myös lapsen suhde omaan vanhempaansa ja se, että luottamuksen rakentaminen lapsen ja kuntoutuneen vanhemman välillä kestää aikansa.

Huostaanotto tehdään toistaiseksi, mutta käytännössä se on usein pitkäaikainen toimenpide. Tarkastuslautakunnan haastatteluissa on todettu, että vaikka lapsi olisikin otettu huostaan, tarvitsisi lapsi silti vanhempiensa läsnäoloa. Huostaanottotilanteessa pitäisi siis edelleen miettiä, että miten vanhempien vaikeudet hoidetaan, jotta he saisivat asiansa kuntoon. Huostaanotto ei siis itsessään vielä automaattisesti ratkaise lapsen ongelmia.

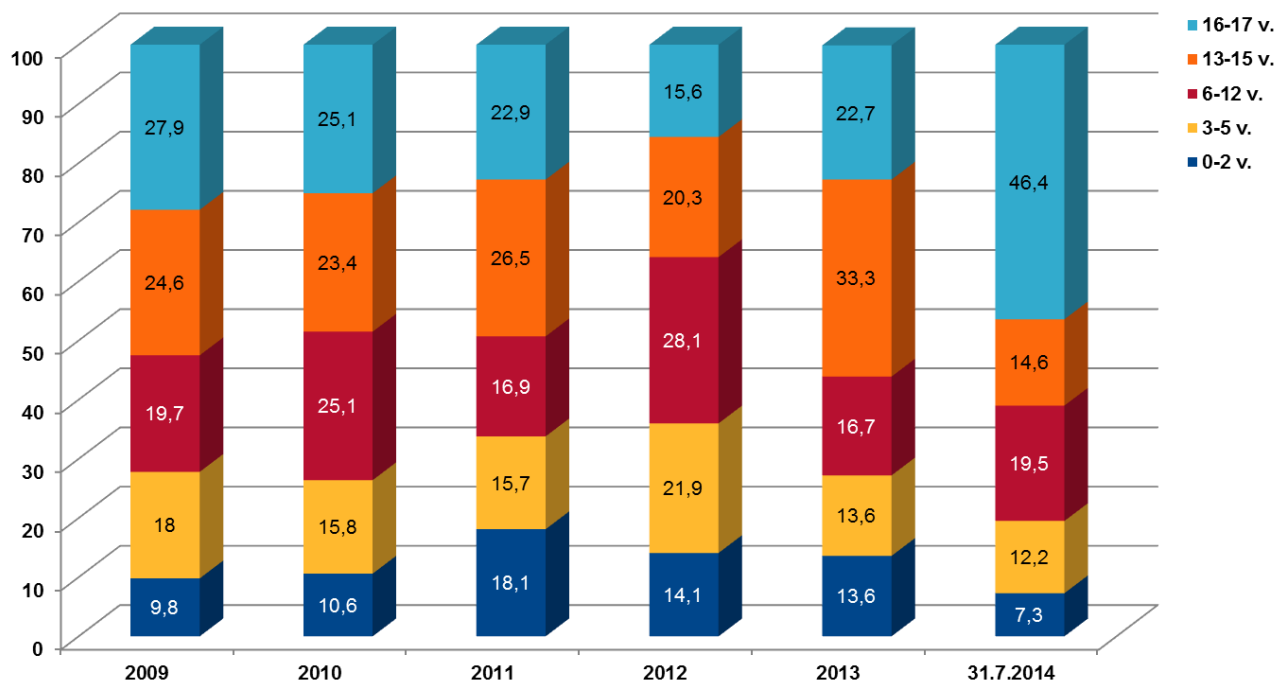
Kuva 9: Vuosien aikana tehdyt uudet huostaanotot Turussa (Valtuustoseminaari 22.9.2014)

Kuvassa 9 on vuosien 1990 - 2013 aikoina tehdyt uudet huostaanotot. Kuvaa tarkasteltaessa on tärkeää ymmärtää, että uusien huostaanottojen lisäksi kunnan resursseja kuormittavat suhteessa enemmän aikaisempina vuosina tehdyt huostaanotot, jotka ovat edelleen voimassa.

Sijoitetut lapset yhteensä Turussa v. 2013	613 lasta
Uudet huostaanotot Turussa v. 2013	65 lasta

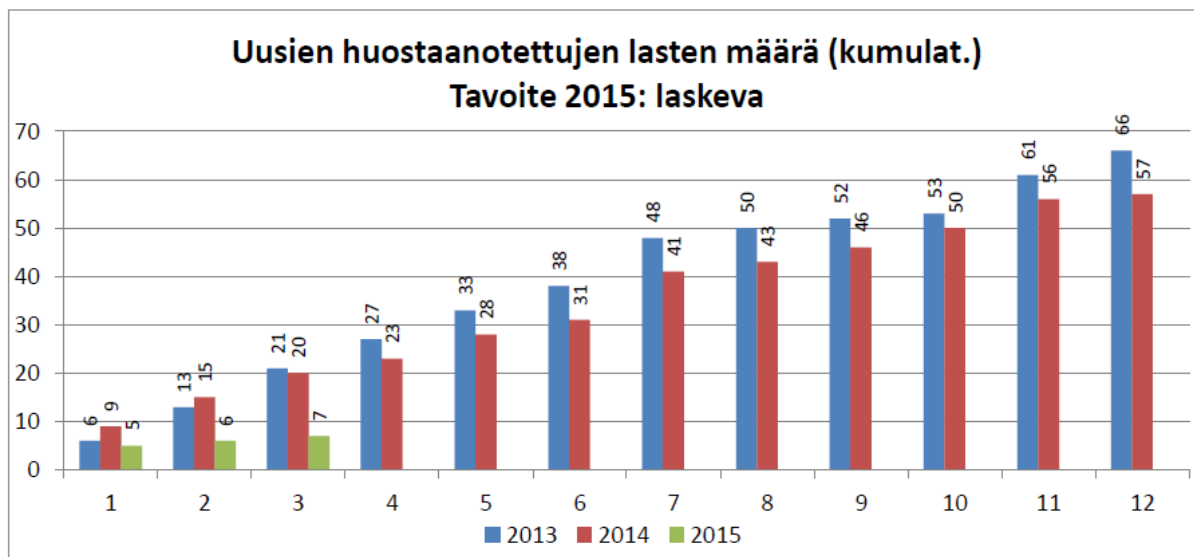

Kuva 10: Uusien vuosina 2009 - 2013 ja 31.7.2014 mennessä Turussa huostaan otettujen lasten ikäjakauma % (Valtuustoseminaari 22.9.2014)

Tilastojen perusteella 16-17-vuotiaiden huostaanotot ovat kasvaneet lyhyessä ajassa selvästi suhteessa muihin ikäryhmiin. Pienten lasten 0-2-vuotiaiden ja 3-5-vuotiaiden osalta trendi on ollut selkeästi laskussa vuodesta 2012.

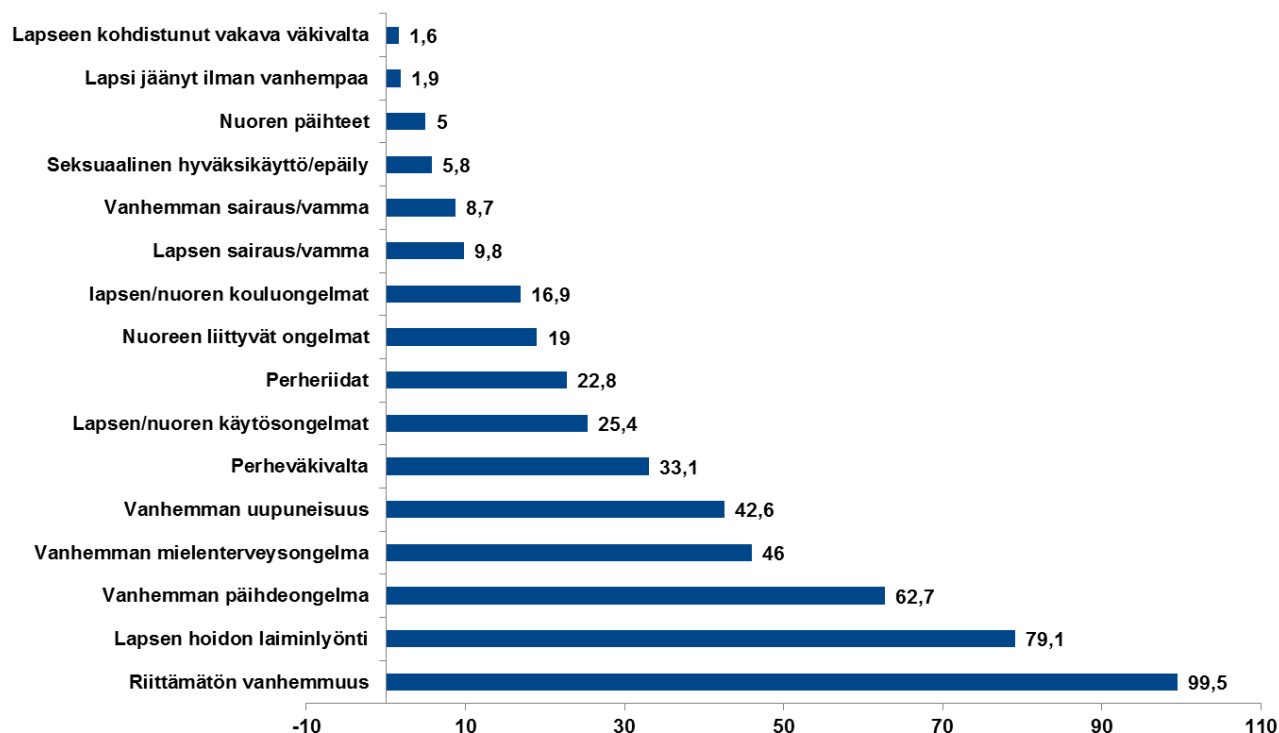
Huostaanottoja on toistaiseksi tehty vuoden 2015 aikana selvästi edellisvuosia vähemmän (Kuva 11). Vuonna 2014 maaliskuun loppuun mennessä oli huostaanotettu 20 lasta. Vuonna 2015 vastaava huostaanottojen määrä on 7. Pysyvän käänteen vahvistaminen huostaanottojen määrän laskussa on vielä epävarmaa, koska seurantajakso on lyhyt ja yksittäisten kuukausien vaihtelut voivat olla suuria.

Kuva 11: Uusien huostaanotettujen lasten määrä (kumulat.) vuosina 2013 - 2015. (Hyvinvointitoimiala I osavuositarkastus 2015)

Eva-Marja Harjunpään tutkimuksen mukaan suurin osa huostaanoton syistä johtuu lapsen huoltajista. Riittämätön vanhemmuus, lapsen hoidon laiminlyönti tai vanhemman päihde- tai mielenterveysongelmat sekä uupuneisuus ja perheväkivalta ovat yleisimpiä syitä lapsen huostaanottoon.

Kuva 12: Lasten huostaanottoihin vaikuttaneet syyt Turussa vuonna 2013 (%)
Valtuustoseminaari 22.9.2015, (Lähde: Lasten huostaanotot, avohuollon tukitoimet Turussa, Eva-Marja Harjunpää)

Kuvasta 12 nähdään, että suurin osa huostaanoton syistä on lapsen vanhemmista johtuvia syitä.

Suurin osa huostaanotoista tulee avohuollon kautta eli lapsi on ennen huostaanottoa ollut avohuollon palveluiden piirissä ja lastensuojelun asiakkaana, mutta palvelut eivät enää ole riittäviä korjaamaan lapsen tilannetta. Tämä kuitenkin korostaa myös riittävien avohuollon resurssien merkitystä osana lastensuojelullisia palveluja. Koska lasten huoltajiin liittyvät ongelmat ovat yleisin syy huostaanottoihin, on olennaista, että vanhemmat saavat laadukkaita mielenterveys- ja päihdepalveluja. Perhe- ja sosiaalipalvelujen palvelualueen mukaan lastensuojelulasten vanhempien kyky hakea ja saada mielenterveyteen ja päihteiden käyttöön liittyviä palveluja on yleensä heikko. Näin ollen kotiin jalkautuva psykiatrinen hoito ja arviointi on keskeinen kehittämiskohta. Toisena keskeisenä kehittämiskohtana mainitaan lastensuojelun työntekijöiden tarvitsema jatkuvan konsultoinnin ja ohjaamisen tuki psykiatrialta nimenomaan heikosti motivoituneiden vanhempien osalta.

Lapsiperheiden, yksinäisten aikuisten ja lapsettomien pariskuntien, joiden lapsi on otettu huostaan, sosiaalityö tehdään aikuissosiaalityössä. Perhe- ja sosiaalipalvelujen palvelualueen mukaan nykyisin Ulkopuoliset sijoitukset - yksikön sosiaalityöntekijäresurssein kyetään hoitamaan lähinnä lapsen vaatima sosiaalityö ja verkostotyö sekä varmistamaan lapsen ja vanhemman yhteydenpitoon liittyvä jatkumo.

Vanhemman sosiaalityö on usein ohjausta ja neuvontaa, jotta lapsen ja vanhemman tapaamiset toteutuisivat. Systemaattinen aikuisasiakkaan motivointi ja sosiaalityö tapahtuu muualla kuin ulkopuoliset sijoitukset - yksikössä. Yhteistyötä Ulkopuoliset sijoitukset -yksikön ja aikuissosiaalityön kesken tehdään asiakaskohtaisesti. Turun kaupungin omien lastenkotien vahvuus on tiivis työskentely sijoitetun lapsen vanhempien kanssa. Iso osa lapsista, joiden huostaanotto on purettu, ovat olleet sijoitettuna Turun kaupungin omiin lastenkoteihin.

Tarkastuslautakunnan haastattelujen perusteella pääsääntönä sijoitukseen päädyttäessä on, että ensisijaisena sijoituskeinona käytetään perhehoitoa, jos se vain on lapsen edun mukaista. Tästä lähdetään myös lastensuojelulaissa.

Perhehoidolla tarkoitetaan oman kodin ulkopuolista hoitoa tarvitsevan henkilön hoitamista yksityisessä perheessä perheenjäsenenä. Perhehoitoa antaa perhehoitaja. Lasten ja nuorten perhehoitajia kutsutaan usein sijaisvanhemmiksi ja perhettä sijaisperheeksi.

Jos perhehoito ei ole lapsen tarpeen mukainen hoitomuoto, pyritään löytämään lapsen tarpeen mukainen sopiva paikka Turun kaupungin omasta laitoksesta. Jos sellaista ei löydetä, hyödynnetään ostopalveluita sijoitettavan lapsen

tarpeiden mukaisesti. Sijoittavat sosiaalityöntekijät kartoittavat paikat aina kuitenkin ensisijaisesti lapsen tarpeen mukaan.

Vuoden 2012 alussa voimaan astui lastensuojelulain muutos, joka edellyttää, että lapsen sijaishuolto on järjestettävä ensisijaisesti perhehoidossa.

Haastattelujen mukaan perhehoidon ei lapsen sijoituksen näkökulmasta koeta olevan aina mahdollista tai edes paras vaihtoehto. **Haastatteluissa on todettu, että mitä pienempi lapsi on, sitä parempi olisi että hän pääsisi perhehoitoon. Erityisen vaikeasti oireileville lapsille perhehoito ei ole oikea paikka vaan heidät tulee sijoittaa ammatillisiin perhekoteihin⁴ tai vaihtoehtoisesti heille sopivaan laitokseen.**

Perhe- ja sosiaalipalvelujen palvelualueen mukaan pääsääntöisesti kaikki alle kouluikäiset lapset sijoitetaan perhehoitoon, joko Turun omiin toimeksiantosuhteisiin perheisiin tai ostopalveluperhehoitoon.

Huostaanotot kohdistuvat paljon nuoriin, joita ei käytännössä yleensä voi sijoittaa perhehoitoon. Nuorille ei ole helppoa löytää perhehoitopaikkoja ja usein nuoren kuntoutuminen vaatii muunlaista tukiympäristöä kuin mitä perhehoito voi tarjota. Esimerkiksi murrosikäisten lasten aggressiivisuus ja karkailu ja päihteiden käyttö voi tehdä perhehoidosta käytännössä mahdottoman toteuttaa.

Tarkastuslautakunnan haastattelujen mukaan koetaan, että tarpeeksi vankan osaamisen omaavista sijaisperheistä on pulaa. Sijaisperheiden rekrytointia on sosiaalitoimen mukaan kehitetty, mutta muutos tulee viemään aikaa. Turun seudulla asuvat perheet voivat perhehoitajiksi aikoessaan päättää, haluavatko he toimia Turun, ympäristökuntien (Sihu) tai yksityisten palveluntuottajien perhehoitajina. **Tarkastuslautakunnan haastatteluissa on todettu, että erityisesti teini-ikäisten sijoituksiin valmiiden perheiden rekrytoimiseen pitää panostaa enemmän.**

Perhe- ja sosiaalipalvelujen palvelualueen mukaan Turussa perhehoitajia rekrytoidaan lehti-ilmoitusten, paikallisten ja valtakunnallisten rekrytointikampanjoiden avulla 2-3 kertaa vuodessa. Lisäksi perhehoidosta tiedotetaan Turun omilla sivuilla sekä käydään tiedottamassa perhehoidosta nk. yleisissä kaupunkilaisten tiloissa, kuten kirjastossa ja ostoskeskuksissa. Turun kaupungin viestintä -yksikkö tekee tiivistä yhteistyötä rekrytoivien ohjaajien kanssa, rekrytointikampanjat suunnitellaan puolivuotiskausiksi. Rekrytoivat ohjaajat suorittavat myös rekrytointien kautta perhehoitajiksi haluavien perheiden alkuhaastattelut yhteistyössä sosiaalityöntekijöiden kanssa. Alkuhaastatteluiden perusteella perhehoitajiksi aikovat valitaan valmennukseen.

⁴ Ammatilliset perhekodit ovat perhehoidon ja laitoksen väliin sijoittuva sijaishuoltomuoto. Ne toimivat lähtökohdiltaan kuten tavanomaiset perhekodit. Niiltä edellytetään vahvempaa osaamista kuin tavallisilta perhekodeilta, mikä mahdollistaa erityistä hoitoa tarvitsevien henkilöiden sijoittamisen perhehoitoon.

Sijaisperheiden valmennus ostetaan kilpailutetuilta valmentajilta, ryhmäkoko on 7 perhehoitajaa. Valmennuksia järjestetään vuosittain 3-4 riippuen siitä, kuinka paljon on perhehoitajiksi sopivia perheitä. Läheissijaisperheille valmennus hankitaan yksilövalmennuksena. Sijaisperheiden rekrytointi on tärkeässä roolissa myös perhehoidon lisäämiseen liittyvässä tavoitteessa.

Sosiaali- ja terveystalouden kaupunginvaltuustoon nähden sitova tavoite, talousarvio- ja suunnitelma 2014 - 2016:

v. 2014: Lastensuojelun palvelurakenne uudistetaan avohuoltoon ja perhehoitoon painottuvaksi

Seuraavassa taulukossa (Taulukko 5) on raportoitu tavoitteen toteutumista. **Raportoinnista on havaittavissa, että tavoitteet eivät ole vuoden 2014 osalta toteutuneet.**

Lastensuojelun palvelurakenne uudistetaan avohuoltoon ja perhehoitoon painottuvaksi					
Mittari ja toimenpide	Lähtötaso/ vuosi	TP 2012	TP 2013	Tavoite 2014	Toteutunut 31.12.2014
Entistä suurempi osuus lastensuojeluasiakkaita tulee autetuksi avohuollon keinoin. Lastensuojelun asiakkaana olleiden lasten kokonaismäärä sekä avohuollon asiakkaana ja sijoitettuna olleet lapset 0-17 v (sis. vuoden aikana 18 täyttäneet). Tavoitteena avohuollon suhteellisen osuuden kasvu.	2008: 6,1 % avohuolto, 1,7 % sijaishuolto, suhteelliset osuudet 78,2 % / 21,8%	9,0 % avohuolto; 2,1 % sijaishuolto Lastensuojelun asiakkaana 2888, avohuollossa 2505, sijoitettuna 585, joista huostassa 440	8,7 % avohuolto; 2,2 % sijaishuolto Lastensuojelun asiakkaana 2942, avohuollossa 2427, sijoitettuna 613, joista huostassa 436	avohuollon osuus kasvaa	8,3 % avohuolto, 2,2 % sijaishuolto Lastensuojelun asiakkaana 2937, avohuollossa 2365, sijoitettuna 620, joista huostassa 436
Toimenpide: Avohuollon toimintaedellytyksiä parannetaan.					
Perhehoidon osuus huostaan otettujen sijoituksista kasvaa	32,9 % /2008	41,6 %	40,1 %	+ 5 % - yksikköä 31.12.2013 tilanteeseen nähden	40,5 %
Toimenpide: Perhehoidon osuutta huostaan otettujen sijoituksista lisätään. Oman palvelutuotannon rakenteen ja laajuuden arviointi.					

Taulukko 5: Tilinpäätös 2014 raportointi avohuollon ja perhehoidon painotuksesta

Haastattelujen perusteella perhehoidon määrän kasvuun vaikuttavat mm. seuraavat tekijät:

- Huostaan otettavien lasten soveltuvuus perhehoitoon
- Lapsen vanhempien myönteinen suhtautuminen perhehoitoon
- Perhehoitopaikkojen riittävyys ja rekrytoinnin onnistuminen.

Toukokuun 2015 lopussa perhehoitajapankissa on yhteensä 39 perhettä ja 9 koulutettua päivystysperhettä. Vapaana olevien sijaisperheiden määrä ei takaa sitä, että lapsi voidaan sijoittaa perheeseen. Perhesijoituksessa arvioidaan aina

sijoitettavan lapsen tuen tarve ja perhehoitajan kyky vastata ao. lapsen tarpeisiin.

Perhesijoituksissa on aina myös **huomioitava sijoitettavan lapsen vanhemmat sekä heidän kykynsä toimia sijoituksen aikana yhteistyössä perhehoitajan kanssa.** Mikäli lapsen vanhemmat vastustavat perhehoitoon sijoittamista, on olemassa suuri riski sille, että myöhemmässä vaiheessa joudutaan tekemään sijaishuollon muutos.

Lapsen vanhempien perhehoitovastaisuus aiheuttaa suuren riskin myös perhehoitajan jaksamiselle, jonka tulee arkityössä kohdata vanhempien vastustus ja sovittaa se lapsen kannalta rakentavaksi yhteistyöksi, jotta lapsen sijoitus toteutuisi parhaalla mahdollisella tavalla. Sijaishuollon muutosten tekemistä pyritään välttämään arvioimalla perhehoidon toteutuminen mahdollisimman tarkoin, jotta vältetään lapselle haitalliselta kokemukselta sijaishuoltopaikan vaihtumiseen liittyen. **Myös lasten erityistarpeet ja vaikeahoitoisuus (esim. psykiatriset ja neurologiset oireet, vaikeat kiintymyssuhdeongelmat) vaikuttavat perhehoitomuodon käyttämiseen.**

Haastattelujen mukaan omia sijaisperheitä, joihin on sijoitettu lapsi, on Turussa tällä hetkellä noin 100 (29.4.2015 perhehoitoon sijoitettuja lapsia oli 152). Tämän lisäksi 20 lasta on sijoitettuna perhehoitoon SOS-lapsikylään (tilanne 29.4.2015). Sos-lapsikylä tilastoituu operatiivisessa seurannassa laitokseksi, koska lapsikylät toimivat laitosluvalla, vaikka annettu hoito on perhehoidonomaista. Perhehoidon osuus huostaanotettujen sijoituksista tulisi kasvaa talousarviotavoitteen mukaan 5 % vuosittain vuosien 2014 - 2016 aikana. **Haastattelujen perusteella tätä tavoitetta ei aivan ole saavutettu vuoden 2014 osalta.**

Perhe- ja sosiaalipalvelujen palvelualueen mukaan tämä johtuu siitä, että vuonna 2014 lähes 60 % uusista huostaanotetuista lapsista oli yli 15-vuotiaita, joille perhehoito ei sijaishuollon muotona ollut sopiva. Lisäksi perhehoidosta tehtiin yhteensä 5 sijaishuollon muutosta, joissa lapsi muutti perheestä ammatilliseen perhekotiin, omaan laitokseen tai ostopalvelulaitokseen.

Perhehoidon perheet ovat aivan tavallisia perheitä, jotka perehdytetään sijaisperheenä olemiseen, mutta joilla ei tarvitse olla sosiaali- tai terveydenhuollon koulutusta. Viimeisen parin vuoden aikana on pyritty rekrytoimaan myös nk. ammatillisia sijaisperheitä, joista ainakin toiselle vanhemmalla olisi sosiaalialan koulutus. Ammatillisten sijaisperheiden rekrytointi on vasta alussa, sitoutuneita perheitä on ollut yksittäin. Edellä mainittujen lisäksi perhehoidon palveluita on ostettu alueelta toimivilta perhehoidon yksityisiltä palveluntuottajilta. Palveluntuottajat kykenevät tuottamaan määritellyllä vuorokausihinnalla perhehoitajalle tukipalvelut, jotka katsotaan sijoituksen onnistumiseksi välttämättömiksi.

On erityisen tärkeää, että perhehoitaja saisi riittävästi tukea. Jos tukea ei saada, voi perhe uupua, jolloin voidaan joutua tekemään uudelleensijoitus. Uudelleensijoittaminen heikentää entisestään lapsen tilannetta. Sijaisperheet

saavat Turussa sosiaalityöntekijän ja -ohjaajan keskustelutukea, ohjausta tarvittaviin palveluihin ja mentorointitukea kokeneilta sijaisvanhemmilta. Perhe- ja sosiaalipalvelujen palvelualueen mukaan **perhehoidossa työskentelevien ohjaajien määrä on riittämätön suhteessa perhehoidon kasvulle asetettuihin tavoitteisiin.** Kahden perhehoidossa työskentelevän ohjaajan resurssi ei riitä työskentelemään kaikkien perhehoitoon sijoitettujen lasten ja perheiden kanssa. Erityisen tärkeää ohjaajatuki on sijoituksen alussa. Lisäksi ostopalveluna voidaan hankkia lastenhoitoapua, tukiperheitä- ja tukihenkilöitä, siivousapua ja työnohjausta. Sijaisperheiden on mahdollista osallistua täydennyskoulutukseen kaksi kertaa vuodessa. **Haastattelujen perusteella sijaisperheiden tukemiseen tarvittaisiin kuitenkin edelleen lisäresursseja.** Esimerkkinä lisätarpeesta on mainittu mm. lomitussjärjestelmän puuttuminen ja uupumistilanteessa annettava nopeampi apu. Perhehoitajien tukemiseen liittyen yhteistyö Psykososiaalisten palveluiden /kasvatus- ja perheneuvolan kanssa on alkamassa.

Avohuollon sosiaalityön lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä päättää viime kädessä, mihin lapsi sijoitetaan. Vastaanotkotien arvioinnilla on myös suuri merkitys sille, millaisen päätöksen asianomainen sosiaalityöntekijä tekee arvioidessaan lapselle sopivaa sijaishuoltopaikkaa. Sijoitettaessa Turun omiin pitkäaikaislaitoksiin on myös laitoksen johtajalla suuri rooli. Laitoksen johtaja arvioi sijoitettavan lapsen profiiliin sopivuutta muiden laitoksessa olevien kanssa ja keskustelee sijoituksen sopivuudesta vastuusosiaalityöntekijän kanssa. Lapsen profiiliin määrittelyyn vaikuttavat mm. terveydentila, päihde- ja mielenterveysongelmat, aggressiivisuus sekä lapsen ikä. Perhe- ja sosiaalipalvelujen palvelualueen mukaan omiin laitoksiin sijoitettaessa on tärkeää arvioida myös, mitä tukea sijoitettava lapsi tarvitsee esimerkiksi lasten ja nuorten psykiatriasta, neurologiasta, vammaispalveluista tai koulusta. Näiden palveluiden saatavuudella Turun omasta palvelutarjonnasta sekä sijoituksen aikaisella yhteistyöllä on suuri merkitys sille, että omissa lastenkodeissa kyetään hoitamaan lasta tämän tarpeiden mukaisesti.

Tarkastuslautakunnan haastattelujen mukaan kiireelliset sijoitukset pyritään pääsääntöisesti sijoittamaan omiin laitoksiin, jos siellä on tarjolla lapsen tarpeen mukainen vapaa paikka.

Kuntaliiton tekemässä kansallisessa kyselyssä useat vastaajat kertoivat, että yksityiset palvelut voivat tukea ja täydentää kunnan omaa palveluvalikoimaa, mutta samalla on tärkeää pitää kunnan omat resurssit hyvällä tasolla. Yksityiset palvelut voivat erikoistua erilaiseen ammatilliseen työhön ja pitää painopistealueenaan tiettyä problematiikkaa ja myös hankkia siihen täsmäosaamista.

Haastattelujen perusteella koettiin, että Turun omissa lastensuojelulaitoksissa on vähän tarjolla esim. psykiatrian palveluja. Osalla lapsista on esimerkiksi lasten ja nuorten psykiatrian poliklinikan asiakkuus ja he saavat palvelua sitä kautta. **Haastatteluissa kuitenkin korostui tarve ns. konsultoivan psykiatrian palveluille, joka pystyisi**

tukemaan omia laitoksia sellaisten lasten kohdalla, jotka eivät vielä ole psykiatrian poliklinikan asiakkaita.

Konsultaatiota on mahdollista saada arkisin mm. lasten- ja nuorten psykiatrian palvelupuhelimesta sekä kuukausittain kokoontuvasta lastensuojelun moniammatillisesta asiantuntijatyöryhmästä. Näistä palveluista on perhe- ja sosiaalipalveluiden palvelualueen mukaan tiedotettu myös avo- ja sijaishuollon sosiaalityölle sekä lastenkoteihin.

Haastatteluissa todettiin että omien laitosten palvelut ovat pääsääntöisesti perustason lastenkotipalvelua ja jos lapsi tarvitsee jonkinlaista erityispalvelua, toteutetaan se ostopalveluna. Käytännössä vastuu palvelun valvonnasta säilyy edelleen kunnalla.

2.5 Jälkihuolto

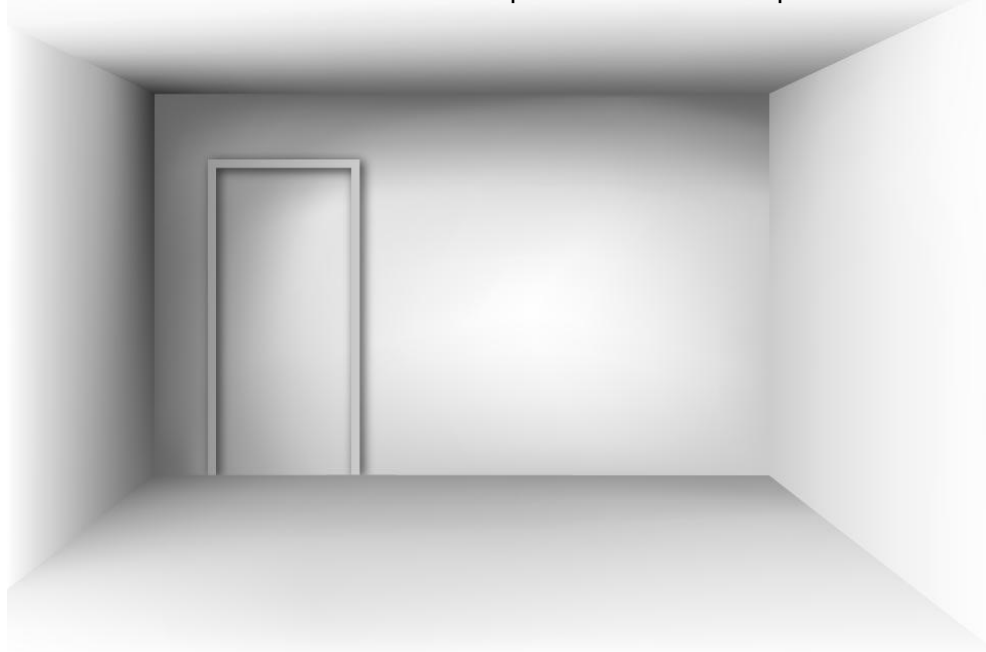
Kun huostaanotto päättyy, lapsi tai nuori saattaa tarvita tukea ja apua vielä sen jälkeen. Kunnan pitää järjestää tätä jälkihuolloksi kutsuttua tukea aina, kun sijoitus on kestänyt vähintään puoli vuotta riippumatta lapsen iästä. Jälkihuoltoa varten tehdään erillinen asiakassuunnitelma.

Kunnan on järjestettävä jälkihuoltoa aina sijaishuollon päättymisen jälkeen siinä laajuudessa, kuin nuori tai lapsi sitä tarvitsee. Kunta ei voi rajoittaa jälkihuoltoa määrärahaperusteilla eikä evätä sitä tutkimatta jälkihuollon tarvetta ja perusteita. Vaikka jälkihuolto määritellään lapselle tai nuorelle subjektiiviseksi oikeudeksi, sen saaminen perustuu aina palvelutarvearvioon.

Jälkihuollon tarkoituksena on helpottaa lapsen tai nuoren palaamista kotiin tai hänen itsenäistymistään. Nuoren kanssa yhdessä sovitaan ja suunnitellaan, mitä palveluita ja tukitoimia jälkihuolto käytännössä tarkoittaa.

Jälkihuoltoa voi olla esimerkiksi se, että tuetaan asumista, toimeentuloa, työtä tai opiskelua. Sovitut asiat kirjataan asiakassuunnitelmaan. Jälkihuolto voi jatkua siihen asti, kun nuori täyttää 21 vuotta.

Jälkihuollon vastaanottaminen on lapselle tai nuorelle vapaaehtoista.

3 Yhteistyö eri toimijoiden välillä

Toimiva lastensuojelu edellyttää lastensuojelua tekeiltä sosiaalityöntekijöiltä tiivistä yhteistyötä muiden lasten kanssa toimivien toimijoiden kesken sekä kunnan sisällä että ulkopuolella. Esimerkiksi varhaiskasvatuksen ja koulun henkilökunta tapaavat usein lapsia päivittäin ja ovat siksi tärkeä yhteistyötaho lastensuojelulle.

Lastensuojelulaki 9 §

Kunnallisten viranomaisten on yhteistyössä seurattava ja edistettävä lasten ja nuorten hyvinvointia sekä poistettava kasvuolojen epäkohtia ja ehkäistävä niiden syntymistä.

Sosiaalihuollosta vastaavan viranomaisen on välitettävä tietoa lasten ja nuorten kasvuoloista ja sosiaalisista ongelmista sekä annettava asiantuntija-apua muille viranomaisille samoin kuin kunnan asukkaille ja kunnassa toimiville yhteisöille.

Laki edellyttää, että kunnan eri viranomaiset tekevät yhteistyötä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi.

Lisäksi laki edellyttää, että sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on tuettava muita viranomaisia omalla asiantuntijuudellaan.

Haastattelujen perusteella yhtenä merkittävänä haasteena yhteistyön tekemiselle on eri professiot eli vahvat itsenäiset ammatilliset roolit ja **muiden toimijoiden toiminnan ymmärryksen puute**. Haastatteluissa todettiin useasti, että pitäisi olla enemmän tiedonvaihtoa eri toimijoiden kesken ja työtä pitäisi pystyä tekemään enemmän yhdessä ja verkostomaisella otteella. Tietämyksen puute muiden toimijoiden tehtävistä saattaa aiheuttaa viiveitä palvelun antamiseen, aiheuttaa turhia tai väärinä yhteydenottoja tai vähentää asiakkaita tukevien palveluiden monipuolisuutta ja mahdollisuuksia.

Yhtenä ongelmana yhteistyön edistämiseen todettiin olevan henkilöstön vaihtuvuus sosiaalityötä tekevien keskuudessa. Yhteistyö perustuu perhe- ja sosiaalipalvelujen palvelualueen mukaan sovittuihin menettelytapoihin, mutta varsinkin vaikeissa asiakastapauksissa korostuu työntekijöiden pysyvyys ja lapsen ja perheen asioiden tunteminen pitkältä ajalta. **Henkilöiden vaihduttua yhteistyö eri toimijoiden kesken ei aina jatku yhtä tiiviinä. Yhteistyön puute aiheuttaa viiveitä asioiden hoitamisessa ja vaikuttaa myös asiakkaan palvelun laatuun heikentävästi.** Vaihtuvuus aiheuttaa myös paineita vakituiselle organisaatiolle, koska uusien työntekijöiden hankinta ja perehdyttäminen vie paljon aikaa.

Henkilöstön vaihtuvuuden lisäksi resurssipulan on haastatteluissa todettu vaikeuttavan yhteistyön tekemistä. **Erityisesti haasteeksi on koettu tarve saada sosiaalityöntekijöiltä jalkautuvaa ja konsultoivaa tukea muille lasten kanssa toimiville tahoille.** Haastatteluiden mukaan sosiaalityöntekijöitä on hankalaa tavoittaa, koska he ovat omien asiakkaiden kanssa usein varattuja. Sosiaalityöntekijöiden koetut suuret asiakasmäärät aiheuttavat helposti sen, että ajallista mahdollisuutta tukea merkittävästi muita yksiköjä ei ole.

Useissa haastatteluissa on todettu, että sosiaalipäivystyksestä on ollut saatavissa nopeasti apua puhelimitse saatavaan tukeen. **Vaihtelevat näkökulmat tuen saamisessa lisäävät tarvetta tarkentaa kaupungin organisaation sisäisiä toimintaprosesseja eli pitäisi selvittää, mihin tahoon ollaan milloinkin yhteydessä.**

Haastatteluissa on myös todettu, **että konsultoivan psykiatrian palveluiden saanti on koettu haasteelliseksi**, jos lapsella ei ole voimassa olevaa asiakkuutta johonkin psykiatrian tahoon. **Haastatteluissa kuitenkin arveltiin, että osa konsultointitarpeesta voisi hoitua esimerkiksi psykiatrian erikoissairaanhoidajan toimesta**, jolloin koettu psykiatrien pula muodostaisi pienemmän ongelman.

Järjestöyhteistyö

Lastensuojelun yhteistyötahoja löytyy myös kunnan ulkopuolelta. Turun lähialueella toimii lukuisia lastensuojeluun läheisesti liittyviä järjestöjä. Esimerkiksi Varsinais-Suomen Lastensuojelujärjestöt ry toimii kattojärjestönä 27:lle lastensuojelujärjestölle.

Useissa haastatteluissa on korostettu järjestöyhteistyön merkitystä sekä lastensuojelussa että lasten ja nuorten ennaltaehkäisevässä työssä.

Järjestöillä on käytössään suuri verkosto työntekijöitä ja vapaaehtoisia. Lisäksi järjestöt toimivat lähellä asiakkaita ja toimivat ns. matalan kynnyksen palveluna, joka ei yleensä edellytä asiakassuhdetta esimerkiksi lastensuojeluun. Ongelmatilanteessa asiakkaiden saattaa olla myös helpompaa ottaa yhteyttä järjestötoimijaan kuin sosiaalityöntekijään.

Haastatteluissa on korostettu, että järjestöjen ei ole tarkoitus korvata kaupungin tuottamia palveluita vaan tuottaa erilaisia tukipalveluja. Haastatteluissa todettiin, että järjestöt eivät aina tiedä, mihin tahoon kaupungissa pitäisi olla yhteydessä. Lisäksi järjestöyhteistyön toimintatavat ovat kaupungin sisällä vaihtelevia. Käytännössä siis koettiin, että **järjestöyhteistyön koordinointia pitää kaupungin sisällä vahvistaa ja selkeämmin vastuuttaa.**

4 Lastensuojelun kustannukset ja resursointi

4.1 Lastensuojelun kustannusten muodostuminen

Suurin osa kustannuksista syntyy lasten sijoituksista. Vuonna 2013 Sijaishuollon kustannukset olivat 86,7 % sosiaalihuollon lastensuojelun kokonaiskustannuksista.

Kuntaliiton julkaisun mukaan (Lastensuojelupalvelujen kustannukset ja hinnoittelu) tunnemme huonosti lastensuojelupalvelujen kustannuksia ja kustannushyötyjä, erityisesti ehkäisevän työn ja avohuollollisten tukitoimien osalta. Tämän todetaan vaikeuttavan myös lastensuojelun tehtäväalan kokonaiskustannusten hahmottamista.

Tärkein selitys, miksi avohuollon palvelujen kokonaiskustannusten määristä tiedämme niin vähän, lienee se, että meillä ei ole yhteismitallista määritystä sille, mitkä erilaiset palvelut ovat lastensuojelun avohuollon tukitoimia ja miten näiden palvelujen kustannukset lasketaan.

Lastensuojelupalvelujen riittävyyden lakiperusteet korostavat, että lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun tuen riittävyys voidaan viime kädessä määritellä vain suhteessa lapsen, nuoren ja hänen perheensä yksilölliseen tilanteeseen ja avuntarpeeseen. Lapsen ja perheen palvelujen ja tuen tarve tulee kirjata lapsen tai nuoren ja heidän vanhempiensa asiakassuunnitelmiin.

Sijoittamalla lastensuojeluun tavoitellaan elämänkaaren kestävän syrjäytymisen ehkäisyä tai jopa sukupolvia jatkuneen huono-osaisuuden ja syrjäytymisen ongelman katkaisua. Jos kustannuksia laskettaisiin elämänkaarinäkökulmasta, olisivat elämänkaaren mittaiset syrjäytymisen kustannukset huikeita. Tässä tarkastelutavassa lastensuojelun kustannukset jäisivät pieniksi. Lastensuojelussa voidaan siten ajatella jokaisen lastensuojelutoimenpiteen olevan samalla ehkäisytoimenpide.

Elämänkaarimittapuulla lastensuojelun ehkäisevien toimenpiteiden ja korjaavien toimenpiteiden erottaminen on keinotekoista. Se, mikä lastensuojelun näkökulmasta on kallis korjaava toimenpide, saattaa olla elämänkaaren mitassa edullista ja ennen kaikkea inhimillistä ehkäisevää toimintaa.

Toiminta	Euroa / lapsi / vuosi
Avohuollon tukitoimet	3 000
Sijaisperhehoito	18 000
Laitoshoito	72 000

Taulukko 6: Yleisesti arvioidut kustannukset lasta kohden vuodessa (VTV)

On huomioitavaa, että kustannuksiin lasketaan tyypillisesti mukaan ainoastaan sosiaalityöstä aiheutuvat kustannukset. Esimerkiksi sijoitettujen lasten

erityiskoulukustannukset voivat olla merkittäviä. Näitä kustannuksia ei välttämättä aina osata laskea mukaan kokonaiskustannuksiin. Lastensuojeluasiakkaiden määrä aiheuttaa siis taloudellisia paineita myös muille kuin sosiaalityön yksiköille.

LASTENSUOJELUN KUSTANNUKSET	2014	2013
Kokonaiskustannukset		
Lastensuojelun kokonaiskustannukset vuoden aikana yhteensä (€)	43 587 172	41 154 752
Avohuollon kustannukset		
Avohuollon kokonaiskustannukset yhteensä vuoden aikana (€)	6 736 515	5 535 277
Avohuollon oman toiminnan kustannukset yhteensä (€)	4 920 745	4 607 677
Lastensuojelun avohuollon sosiaalityö (€)	1 484 228	1 388 219
Jälkihuollon kokonaiskustannukset (€)	572 629	603 097
Avohuollon tukitoimet (€)	1 964 936	1 891 162
Lastensuojelun taloudelliset tukitoimet (€)	898 952	725 198
Avohuollon ostopalvelutoiminnan kustannukset yhteensä (€)	1 815 770	927 600
Jälkihuollon kokonaiskustannukset (€)	305 923	225 000
Avohuollon tukitoimet (€)	1 385 370	564 073
Lastensuojelun taloudelliset tukitoimet (€) (§35 ja §36)	124 477	138 527
Sijaishuollon kustannukset		
Sijoitusten kokonaiskustannukset		
Sijoitusten kustannukset yhteensä (€)	36 850 657	35 619 476
Laitoshuolto		
Laitoshuollon kustannukset yhteensä (€)	28 386 485	28 428 039
Hoitolaitosten kustannukset yhteensä (€)	28 386 485	28 428 039
Kunnan oman laitoshuollon kustannukset (€)	12 077 683	12 420 578
Ostopalvelulaitosten kustannukset (€)	16 308 802	16 007 461
Luvanvarainen perhehoito		
Luvanvarainen perhehoito vuoden aikana yhteensä (€)	2 528 539	2 170 694
Vuoden aikana ostopalveluna perhekotiin sijoitettujen kustannukset (€)	2 528 539	2 170 694
Toimeksiantoon perustuva sijoitus sijaisperheeseen		
Vuoden aikana perhehoitoon sijoitettuna olleiden kustannukset yhteensä (€)	5 935 634	5 020 743

Taulukko 7: Lastensuojelun kokonaiskustannukset vuonna 2013 - 2014 Turussa (Hyvinvointitoimiala)

Lastensuojelun kokonaiskustannukset ovat taulukon mukaan kasvaneet vuodesta 2013 vuoteen 2014 n. 6 %. Avohuollon kustannukset ovat kasvaneet vastaavalla ajanjaksolla noin 22 % ja sijaishuollon 3,5 %.

Toimeksiantoon perustuvan sijaisperhehoidon kustannusten kasvu vuodesta 2013 vuoteen 2014 on ollut noin 18 %.

LASTENSUOJELUN KOKONAISUUS	kustannukset	Asiakas lkm	hoitovuoroka udet yhteensä	Kustannukset/ sij. Lapsi/ vuoden 2014 aikana **	€/vrk
Lastensuojelun kokonaisuus 0-20 v	41 338 502	3 145	162 656	13 144	254
Sijoitusten kokonaiskustannukset					
Lastensuojelun sijoitukset (eurot kaikki) (0-17 v as)	35 825 502	613	162 656	58 443	220
Laitoshuolto					
Laitoshuollon tiedot yhteensä (eurot kaikki) (0-17 v as)	28 521 120	510	95 323	55 924	299
Kunnan oman laitoshuollon tiedot (eurot kaikki) (0-17 v as)	12 420 578	264	39 594	47 048	314
Ostopalvelulaitosten tiedot (eurot kaikki) (0-17 v as)	16 100 542	246	55 729	65 449	289
Luvanvarainen perhehoito					
Luvanvarainen perhehoidon tiedot (0-17 v as)/ammattilliset perhekodit	2 170 694	31	10 293	70 022	211
Toimeksiantoon perustuva sijoitus sijaisperheeseen					
Perhehoitoon sijoitettuna olleiden tiedot (eurot kaikki) (0-17 v as)	5 133 688	159	57 040	32 287	90

Taulukko 8: Lastensuojelun kustannukset / vrk palvelumuodoittain Turussa vuonna 2014 (Hyvinvointitoimiala)

Menoihin ei sisälly IT-kustannuksia, taloushallinnon kustannuksia eikä muille toimijoille aiheutuvia kustannuksia, kuten koulukustannuksia yms. Omissa laitoksissa on myös mukana vastaanottoyksiköiden lapset, joiden sijoitukset ovat lyhyitä.

Haastatteluissa on todettu, että avainasemassa lastensuojelun kustannusten kasvun hillitsemiseen on huostaanottojen tarpeeseen vaikuttaminen. Haastattelujen mukaan jo huostaan otettujen lasten kohdalla talousvaikutuksiin ei juurikaan voida vaikuttaa. **Hoitomuotoihin liittyvät muutokset, kuten esimerkiksi perhehoidon lisääminen, tulevat näkyviksi vasta pidemmän ajan kuluessa, sillä suuri osa sijoituksista on kuitenkin pitkäaikaisia sijoituksia.**

Vuonna 2011 oli Turussa paljon huostaanottoja ja se tulee näkymään kustannuksissa vielä useita vuosia. Esimerkiksi, jos lapsi otetaan huostaan 1-vuotiaana, on mahdollista että lapsen huostaanottokustannukset tulevat Turulle maksettavaksi myös 17 seuraavaa vuotta. Senkin jälkeen kustannuksia voi syntyä vielä mahdollisista jälkihuollon toimenpiteistä.

Uusien sijoitusten kustannuksia on vaikeaa ennakoida, koska huostaanottopäätösten määrää ei voida tietää etukäteen. Lastensuojelulaissa

lähdetään siitä, että se kunta, jossa huostaanoton tarve on alkanut, maksaa myös kustannukset. Käytännössä sillä tarkoitetaan sitä, että **vaikka lapsi asuisikin jo toisessa kunnassa, mutta jos katsotaan, että huostaanoton tarve on alkanut Turussa, maksaa Turku myös huostaanoton kustannukset.**

Uusien huostaanottojen tarpeeseen vaikuttamisen lisäksi kustannuksiin voidaan vaikuttaa myös jo tehtyjen huostaanottojen purkamisella.

Aktiivisella työskentelyllä lapsen ja vanhempien kanssa sekä vanhemmuuden tukemisella voi olla mahdollista jälleenyhdistää perhe, jonka jälkeen perhettä on mahdollista tukea vielä esimerkiksi avohuollon palveluilla. Jo tämä alentaisi merkittävästi kustannuksia.

Liitteessä 1 on Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen esimerkkilaskelmia lastensuojelun kustannusten kertymisestä erilaisissa asiakastapauksissa. Laskelmat ovat viitteellisiä, mutta niiden tarkoituksena on havainnollistaa kustannusten kertymistä eri palvelulinjoilla huomioiden eri toimijoiden kanssa tehtävä yhteistyö ja asiakkaiden erilaiset taustatilanteet.

4.2 Henkilöstö

Seuraavassa taulukossa (Taulukko 9) on kuvattuna sosiaalityön työntekijöiden henkilöstörakenne kuusikkokunnissa 2013.

Henkilöstö	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere	Oulu	Kuusikko
Johtavat sosiaalityöntekijät yhteensä (lkm)	35	11	12	10	6	5	79
josta avohuollossa	25	8	9	8	4	3	57
josta sijaishuollossa	9	2	2	1	2	2	18
josta jälkihuollossa (jos erikseen)	1	1	1	1	0	0	4
Vastuusosiaalityöntekijät yhteensä (lkm)	204	61	72	38	56	53	484
josta avohuollossa	150	45	52	26	45	43	361
josta sijaishuollossa	47	12	18	9	11	10	107
josta jälkihuollossa (jos erikseen)	7	4	2	3	0	0	16
Sosiaaliohjaajat ja perhetyöntekijät (lkm)	170	46	65	59	70	26	436
josta avohuollossa	137	36	55	47	39	20	334
josta sijaishuollossa	13	4	2	4	29	6	58
josta jälkihuollossa (jos erikseen)	20	6	8	8	2	0	44
Kunnallisen laitoshuollon henkilöstö	497	123	136	209	116	51	1 132
Osastohenkilöstö ¹	421	.	109	172	96	.	798
Eriytyshenkilöstö	24	6	17	16	7	3	73
Muu henkilöstö ¹	52	117	10	21	13	48	261
<i>0 - 17-vuotiaat asiakkaat/avo- ja sijaishuollon vastuusosiaalityöntekijät</i>	<i>49,9</i>	<i>79,0</i>	<i>70,8</i>	<i>84,1</i>	<i>66,8</i>	<i>69,9</i>	<i>63,4</i>
YHTEENSÄ	906	241	285	316	248	135	2131

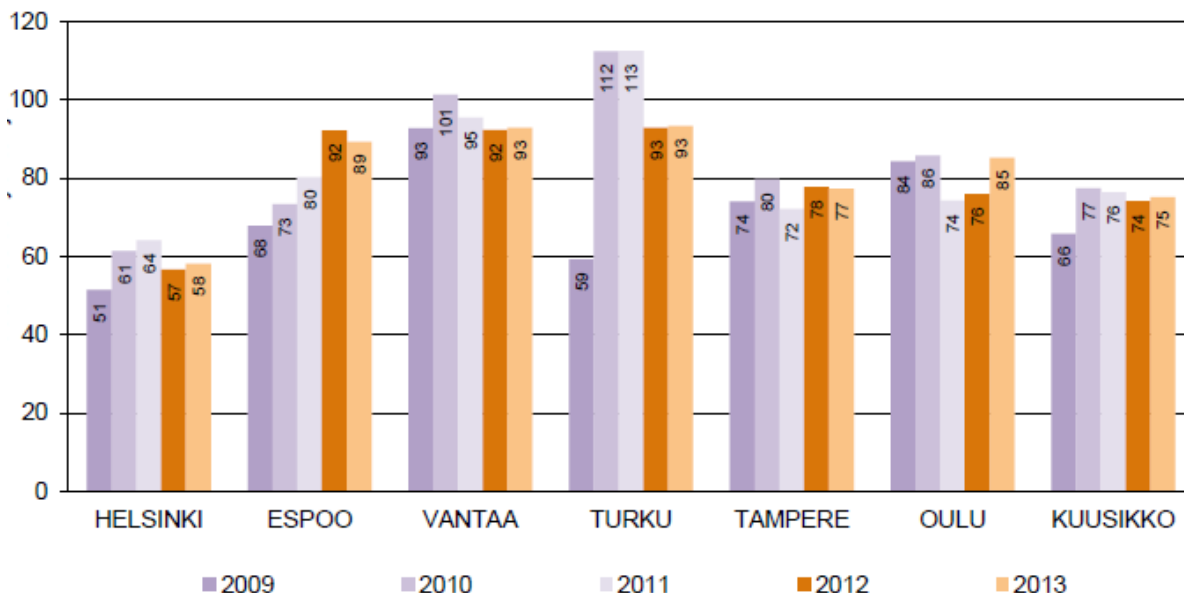
¹ Espoon ja Oulun "muu henkilöstö" sisältää myös osastohenkilöstön

Taulukko 9: Henkilöstörakenne kuusikkokunnissa 2013 (Kuusikkoraportti)

Vuonna 2013 Turussa oli 93 avohuollon asiakkaana olevaa 0-17-vuotiasta yhtä avohuollon vastuusosiaalityöntekijän vakanssia kohden. Vastaava luku vuonna 2013 oli kuusikkokaupunkien keskiarvona 75.

Kuntaliiton kansallisen kyselyn mukaan lähes 65 prosenttia vastanneista oli sitä mieltä, että sosiaalityöntekijöiden ajan puute on usein esteenä perheiden kokonaisvaltaiselle tukemiselle. **Haastattelujen perusteella sosiaalityöntekijöiden lähikontaktit asiakkaiden kanssa jäävät melko vähäisiksi, koska asiakasmäärät ovat suuret.** Tämä korostaa entisestään verkostomaisen yhteistyön tarvetta ja merkitystä sekä kaupungin sisäisten että ulkopuolisten toimijoiden kanssa.

Kuva 13: 0-17-vuotias avohuollon asiakas/avohuollon vastuusosiaalityöntekijä

Lastensuojelun avohuollon taloudelliset resurssit ovat Turussa vähäisemmät kuin muissa kuusikkokunnissa ja siten myös avohuollon henkilöresurssit ovat rajallisemmat. Vastaavasti taas laitoshenkilöstöä on verrattuna muihin kuusikkokuntiin selvästi enemmän.

	Helsinki	Espoo	Vantaa	Turku	Tampere ¹	Oulu ²	Kuusikko ³
Kokonaiskustannukset (€)	127 999 748	47 842 641	47 838 761	41 338 502	38 844 887	27 079 008	330 943 547
Avohuollon kustannukset (€)	27 026 775	9 511 137	10 328 890	5 513 000	9 518 602	7 309 761	69 208 165
Sijoitusten kustannukset (€)	100 972 973	38 331 504	37 509 871	35 825 502	29 326 285	19 769 247	261 735 382
josta toimeksiantoon perustuva perhehoito (€)	22 654 497	4 866 900	5 773 110	5 133 688	9 313 556	10 304 801	58 046 552
Kokonaiskustannukset (%)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Avohuollon kustannukset (%)	21,1	19,9	21,6	13,3	24,5	27,0	20,9
Sijoitusten kustannukset (%)	78,9	80,1	78,4	86,7	75,5	73,0	79,1
Kokonaiskustannukset, muutos ed. vuoteen (defl., %)	-0,4	4,2	7,0	4,3	-4,0	15,5	2,6
Avohuollon kustannukset, muutos ed. vuoteen (defl., %)	4,1	4,6	4,1	5,0	3,5	10,0	4,8
Sijoitusten kustannukset, muutos ed. vuoteen (defl., %)	-1,5	4,0	7,8	4,2	-6,2	17,7	2,0
Toimeksiantoon perustuva perhehoito, muutos ed. vuoteen (defl., %)	-6,6	8,4	3,8	-0,8	-6,5	23,5	0,4

¹ Tampereen kustannuksissa vuonna 2013 mukana lastensuojelun avohuollon taloudellinen tuki. Edellisinä vuosina kustannuksia ei ole voitu eritellä toimeentulotuen kustannuksista eivätkä ne ole olleet mukana. Kustannusvaikutus 183 682 euroa.

² Oulun osalta vuoden 2013 tietoa ei voida verrata vuoden 2012 tietoon. Oulun tiedot ennen vuotta 2013 ovat kanta-Oulun tietoja, vuosi 2013 uuden Oulun tietoja (kuntaliitos 1.1.2013 Haukipudas, Kiiminki, Oulu, Oulunsalo ja Yli-Ii)

³ Kuusikko-luvut pitävät sisällään Oulun kuntaliitoksesta johtuvat muutokset.

Taulukko 10: Kokonaiskustannukset avohuollon ja sijoitusten osalta kuusikkokunnissa 2013 (Kuusikkoraportti)

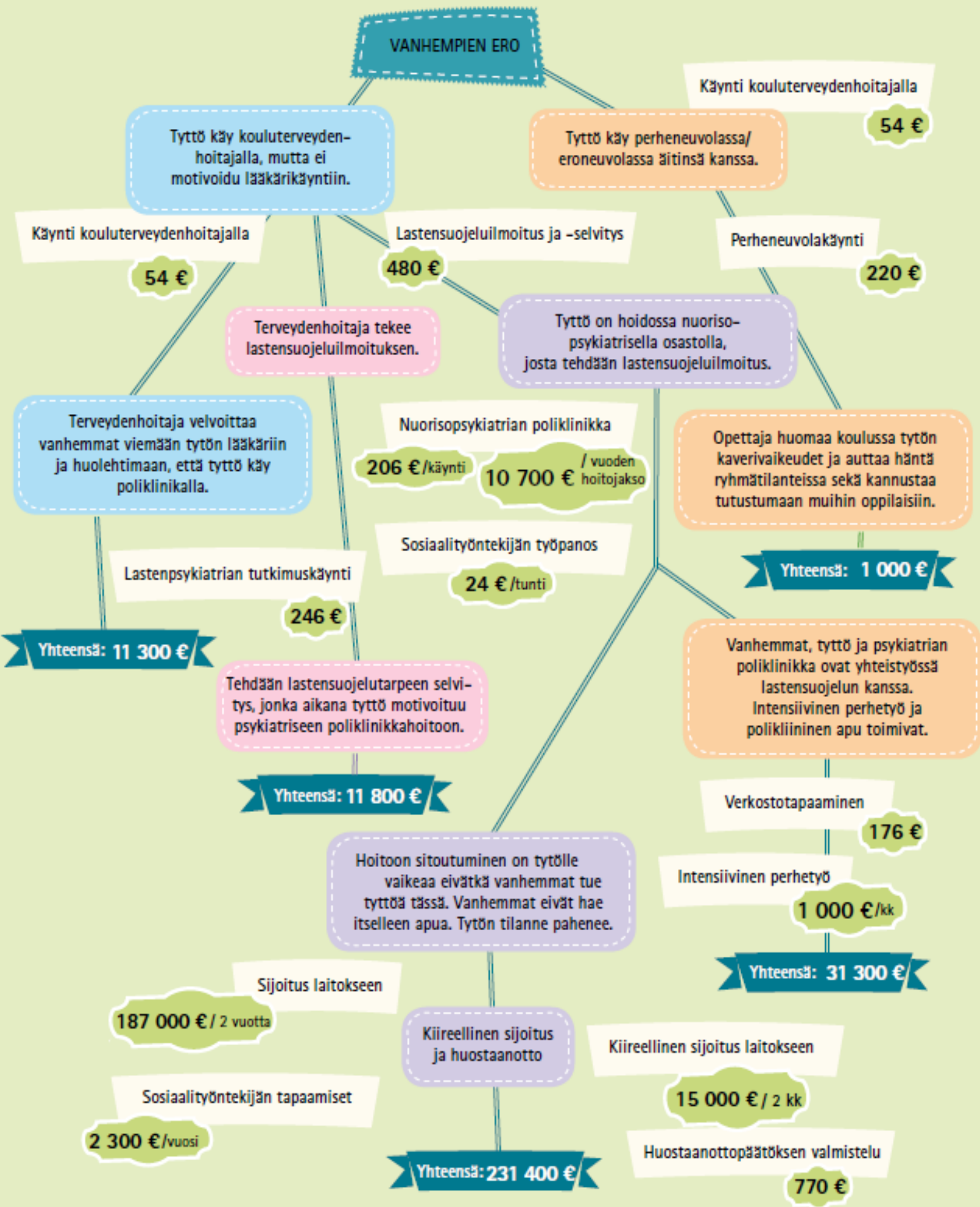
Sosiaalityön laitoshoidon henkilöstömitoitus määräytyy sosiaalihuoltolaista. **Lastensuojelun sosiaalityön asiakasmäärille vastuusosiaalityöntekijä kohti ei kuitenkaan ole tällä hetkellä olemassa mitoitussuosituksia.**

Sijaishuollon lapsen asioista vastaavien sosiaalityöntekijöiden määrää suhteessa sijaishuollossa asiakkaana olevien lasten määrään ei ole seurattu Kuusikkokunnissa samalla tasolla kuin avohuollon lastensuojelun sosiaalityössä. Perhe- ja sosiaalipalveluiden palvelualueen mukaan sijaishuollon sosiaalityön Ulkopuoliset sijoitukset -yksikössä tehdyissä työpaikkaselvityksissä on ollut havaittavissa selkeää psykososiaalisen kuormituksen aiheuttamaa työuupumusta, joka johtuu osittain työmäärästä sekä haastavista asiakastapauksista.

Nuorisopsykiatriseen osastohoitoon päätynyt tyttö

Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Päihde-, rikos- ja koululintsauspulmien kanssa painiskeleva yläkouluikäinen poika

Siirtyminen yläkouluun ja ystävä-/kaveripiirin menetys, taustalla oppimisvaikeuksia, joissa oma opettaja alakoulussa on osannut tukea

Vanhemmat huomaavat tilanteen, keskustelevat opettajan ja kuraattorin kanssa ja seuraavat tilannetta.

Vanhempien, kuraattorin ja opettajan tapaamiset

176 €

Uusi kaveripiiri, päihteet. Kuraattori keskustelee pojan kanssa, mutta ei saa vanhempia tapaamiseen. Tämän jälkeen poikakaan ei enää tule.

Lastensuojelutarpeen selvitys. Poika ei sitoudu suunniteltuihin tukitoimiin, rikoksista tulee uusia ilmoituksia, vanhemmat ovat keinottomia.

Lastensuojeluilmoitus ja tarpeen selvitys

340 €

Lastensuojelutarpeen selvitys, tiivis yhteistyö koulun ja vanhempien kanssa

Verkostopalaveri

176 €

Tapaamiset sosiaalityöntekijän kanssa

88 €

Poika on erityisopetuksessa, tapaa säännöllisesti kuraattoria ja löytää koulusta uusia ystäviä. Myös vanhempien kannustaman harrastamisen kautta löytyy uusia ystäviä.

Erityisnuorisotyön toiminnallinen projekti, päihdepsykiatrian poliklinikka

Erityisnuorisotyö

80 €/päivä

Kiireellinen sijoitus, päihdepsykiatrian poliklinikka

Kiireellinen sijoitus

15 000 € / 2 kk

Tapaamiset kuraattorin kanssa

88 €

Päihdepsykiatria, toimintaterapeutti

Lääkäri

175 €/käynti

Lääkäri

175 €/käynti

Päihdepsykiatria, toimintaterapeutti

138 €/käynti

Huostaanottopäätöksen valmistelu

770 €

Yhteensä: 900 €

Lastensuojeluasiakkuus päättyy

Lastensuojeluasiakkuuden arviointi ja lopettaminen

337 €

Huostaanotto, sijoitus päihdehoitolaitokseen

Sijoitus laitokseen

140 000 € / 1,5 vuotta

Yhteensä: 5 500 €

Yhteensä: 159 000 €

Lastensuojelun asiakkaana pitkään ollut perhe

Väkivaltainen parisuhde, jossa käytetään päihteitä. Pariskunnalla on kaksi lasta. Useita lastensuojeluilmoituksia poliisilta, neuvolasta ja naapurilta. Lastensuojelun asiakkuus. Äiti joutuu vakavan väkivallan uhriksi. Lapset sijoitetaan kiireellisesti kriisiperheeseen.

Verkostopalaveri: sosiaalityöntekijä, A-klinikka, päiväkotia ja neuvola

350 €

Tapaamiset sosiaalityöntekijän kanssa

88 €

Lastensuojeluilmoitus ja tarpeen selvitys

720 €

Lastensuojelun taloudellinen tuki

600 € /lapsi/vuosi

Lasten kiireellinen sijoitus

11 200 € / 3 kk

Vanhemmat eroavat. Lapset palaavat äidilleen. Äiti löytää uuden puolison. Sekä äiti että isäpuoli käyvät A-klinikalla. Lastensuojelu tukee neuvolan ja A-klinikan kanssa verkostopalaverissa, tukiperheen muodossa ja taloudellisesti sekä järjestää kriisitilanteissa kulloinkin tarvittavan palvelun.

Kotipalvelu

32 € / tunnin käynti

Vanhemmat jatkavat väkivallasta huolimatta yhteiseloaan. Lapset huostaanotetaan ja sijoitetaan perhehoitoon.

Huostaanoton valmistelu ja toteutus

770 €

Läheisneuvonpito ei onnistu, koska äiti peruu suostumuksensa viime tipassa. Perhetyön tavoitteita ei saavuteta ja vanhempien juominen lisääntyy.

Läheisneuvonpito

1 500 €

Vanhemmat käyttävät päihdehoidon palveluja sekä laitos- että avopuolella. Vanhemmat käyttävät paljon myös terveydenhuollon palveluja. Lapset ovat sijoitettuna samaan perheeseen 18-vuotiaiksi asti.

Lastensuojelun perhetyö

1 000 € /kk

Verkostopalaveri: sosiaalityöntekijä, A-klinikka ja neuvola

260 €

Sosiaalityön muutostyö

240 € /kk

Läheisneuvonpidon kautta löydetään muutamia läheisiä, jotka ovat valmiita tukemaan perhettä säännöllisesti. Perhetyöllä saavutetaan positiivisia muutoksia perheenjäsenten vuorovaikutuksessa; riitely vähenee ja lapsilla on selkeät säännöt, joita noudatetaan.

Yhteensä: 42 300 €

Pitkäaikainen sijoitus sijaisperheeseen

22 600 € /vuosi

Vanhemmat jatkavat juomista eivätkä sitoudu suunnitelmiin. Lapset huostaanotetaan ja sijoitetaan.

Huostaanottopäätöksen valmistelu ja toteutus

770 €

Tapaamiset sosiaalityöntekijän kanssa

88 €

Yhteensä: 62 900 €

Sijoitus sijaisperheeseen

22 600 € /lapsi/vuosi

Esim. 10 vuoden sijoitus sijaisperheeseen / 4 lasta

900 000 €

Yhteensä: 140 700 €

Yksinhuoltajuus ja köyhyys

Ero ja äidin yksinhuoltajuus. Äiti joutuu työttömäksi ja sairastuu masennukseen.

Äiti saa hoitoa psykiatrian poliklinikalta, apua kodin- ja lastenhoitoon kotipalvelusta sekä toimeentulotukea ja tukea lasten menoihin harkinnallisesti sosiaalisemalta.

Lastensuojeluilmoitus ja tarpeen selvitys

480 €

Lapsia kiusataan koulussa. Koululääkäri tekee lähetteen lastenpsykiatrian poliklinikalle. Poliklinikka tekee lastensuojeluilmoituksen.

Koululääkäriin tutkimukset

92 €

Lastensuojelun taloudellinen tuki

600 € /lapsi/vuosi

Psykiatrian poliklinikka lapselle

294 € /käynti

Vanhempien, kuraattorin ja opettajan tapaamiset

176 €

Lastensuojelun tuella (sosiaalityöntekijän tapaamiset, taloudellinen tuki, kotipalvelu) äiti jaksaa hoitaa omat A-klinikakäyntinsä sekä lasten käynnit poliklinikalla. Lapset luovat hyvät ja luottamukselliset suhteet omiin tukihenkilöihinsä, joiden kautta he löytävät itselleen harrastukset ja saavat kavereita.

Äiti ei osallistu tapaamisiin eikä lasten tilannetta saada selvitettyä kunnolla. Poliklinikan mukaan lasten ongelmat vaikeutuvat sekä kotona että koulussa. Äiti ei jaksaa hoitaa omia A-klinikakäyntejään ja vaikuttaa väsyneeltä. Lapset voivat koulussa huonosti.

Opettaja, äiti ja koulukuraattori puuttuvat koulukiusaamiseen yhdessä luokan muiden vanhempien kanssa. Äiti saa muilta yksinhuoltajilta vertaistukea, ja lapset pääsevät mukaan Iseheartsiin. Lasten tarkkaavaisuuden häiriöt määritellään ja heille järjestetään koulussa riittävä tuki.

Tapaamiset sosiaalityöntekijän kanssa

88 €

Kotipalvelu

32 € /käynti

Huostaanottopäätöksen valmistelu

960 €

Psykiatrian poliklinikka lapselle

15 300 € /vuosi

Lasten huostaanotto ja sijoitus ammatilliseen perhekotiin. Lapset saavat säännöllistä terapiaa. Äiti ei halua enää työskennellä viranomaisten tai muiden auttajatahojen kanssa.

Sijoitus ammatilliseen perhekotiin

59 000 € /lapsi/vuosi

Yhteensä: 2 200 €

Tukihenkilö

1 000 € /vuosi

Lasten terapia

144 € /käynti

Yhteensä: 48 600 €

1 190 000 €

Esim. 10 vuoden sijoitus

Yhteensä: 127 000 €

Liite 2

KÄSITTEET

ASIAKASSUUNNITELMA

Jos lastensuojelun asiakkuus alkaa lastensuojelutarpeen selvityksen jälkeen, laaditaan avohuollon asiakassuunnitelma. Sen tulee sisältää seuraavat asiat: lapsen ja perheen palvelujen ja tuen tarve; tieto olosuhteista ja asioista, joihin pyritään vaikuttamaan; palvelut ja muut tukitoimet, joilla tuen tarpeeseen pyritään vastaamaan; arvioitu aika, jonka kuluessa tavoitteet pyritään toteuttamaan; asianosaisten eriaävät näkemykset tuen tarpeesta ja tukitoimien järjestämisestä (Lähde: Lastensuojelun käsikirja, www.sosiaaliportti.fi)

AVOHUOLTO

Lastensuojelun avohuollolla tarkoitetaan tukitoimia, joihin sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on viipymättä ryhdyttävä jos 1) kasvuolot vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai 2) jos lapsi omalla käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään. Avohuollon tukitoimet ovat ensisijaisia huostaanottoon ja sijaishuoltoon nähden. Avohuollon tukitoimia ovat toimeentulon ja asumisen turvaaminen lapselle ja hänen perheelleen, tuki lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen, lapsen muu tukeminen koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä. (Lähde: Lastensuojelun käsikirja, www.sosiaaliportti.fi)

EHKÄISEVÄ LASTENSUOJELU

Ehkäisevää lastensuojelua on tuki ja erityinen tuki silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten ja nuorten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan kunnan palveluissa kuten äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa terveydenhuollossa, päivähoitossa, opetuksessa ja nuorisotyössä. (Lähde: Lastensuojelun käsikirja, www.sosiaaliportti.fi)

HUOSTAANOTTO

Huostaanotolla tarkoitetaan tilannetta, jossa lapsi otetaan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen huostaan ja hänelle järjestetään sijaishuolto. Lapsi on otettava huostaan, mikäli 1) puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä; tai 2) lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään vaarantaa kehitystään ja terveyttään. Huostaanottoon voidaan ryhtyä vain, jos katsotaan, että avohuollon tukitoimet eivät ole sopivia, mahdollisia tai riittäviä turvaamaan lapsen edun mukaista huolenpitoa. (Lähde: Lastensuojelun käsikirja, www.sosiaaliportti.fi)

JÄLKIHOOLTO

Jälkihuollolla tarkoitetaan tukea, jota annetaan sijaishuollossa olleelle lapselle tai nuorelle, hänen vanhemmilleen ja huoltajilleen sekä henkilöille, joiden hoidossa ja kasvatuksessa lapsi tai nuori on ollut. Jälkihuoltoa järjestetään 1) sijaishuollon päättymisen jälkeen; 2) avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen päättymisen jälkeen, jos sijoitus on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta ja kohdistunut lapseen yksin; 3) nuorelle voidaan järjestää jälkihuoltoa, vaikka häntä ei olisi aiemmin sijoitettu kodin ulkopuolelle tai sijoitus olisi kestänyt alle puoli vuotta. Näin voidaan tukea nuorta itsenäistymisessä, vaikka ehdotonta jälkihuoltovelvollisuutta ei olisikaan. (Lähde: Lastensuojelun käsikirja, www.sosiaaliportti.fi)

KIIREELLINEN SIJOITUS

Kiireellinen sijoitus on oikeusvaikutuksiltaan verrattavissa huostaanottoon, joten edellytykset sen käyttämiselle ovat tiukat. Kiireellisen sijoituksen tarve voi syntyä esimerkiksi silloin, kun kodin olosuhteet tai puutteet lapsen huolenpidossa välittömästi vaarantavat lapsen terveyttä tai kehitystä tai silloin, kun lapsen huoltajat ovat väliaikaisesti kykenemättömiä hoitamaan lastaan. Päätöksen kiireellisestä sijoituksesta ja sen lopettamisesta tekee sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen määräämä ammatillisen kelpoisuuden omaava sosiaalityöntekijä. (Lähde: Lastensuojelun käsikirja, www.sosiaaliportti.fi)

LAITOSHOITO

Laitoshoidolla tarkoitetaan sitä, että lapsen sijaishuolto järjestään sijoittamalla lapsi lastensuojelulaitokseen. Lastensuojelulaitoksia, joissa voidaan järjestää lapsen sijaishuoltoa ja laitoshuoltoa ovat lain mukaan lastenkodit ja nuorisokodit sekä koulukodit. Lisäksi lastensuojelulaitoksina pidetään muita näihin rinnastettavia yksiköitä, esimerkiksi vastaanottokoteja. Lastensuojelulaitoksia ylläpitävät lähinnä valtio, kunnat tai yksityiset yhteisöt. (Lähde: Lastensuojelun käsikirja, www.sosiaaliportti.fi)

LASTENSUOJELUILMOITUS

Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä kuka tahansa silloin kun havaitsee tai saa tietää sellaisia seikkoja, joiden vuoksi lapsen lastensuojelun tarve on syytä selvittää. Kyseessä on siis henkilön oma arvio tarpeesta selvittää lapsen lastensuojelutarve. Ilmoitus tehdään kunnan sosiaalitoimistoon. Ilmoituksen voi tehdä puhelimitse, kirjallisesti tai käymällä virastossa henkilökohtaisesti. (Lähde: Lastensuojelun käsikirja, www.sosiaaliportti.fi)

LASTENSUOJELUTARPEEN SELVITYS

Lastensuojelutarpeen selvityksessä selvitetään ja arvioidaan lapsen suojelun ja tuen tarvetta suhteessa vanhempien mahdollisuuksiin vastata niihin. Selvityksen teosta vastaa sosiaalityöntekijä. Selvitys tehdään yhteistyössä lapsen ja hänen vanhempiensa, sekä mahdollisesti muiden lapselle läheisten ihmisten kanssa. Selvitys ei ole tekninen toimenpide, vaan luottamuksellisen asiakassuhteen luomista. Se on asiakkaiden kuuntelemista ja heidän osallistamistaan arvioimaan lapsen että omaa tilannettaan. Selvityksestä tehdään yhteenveto, jonka perusteella lastensuojeluasiakkuus mahdollisesti alkaa tai lapsi tai nuori tai perhe ohjataan muiden palveluiden tuen piiriin, jos he ovat sen tarpeessa. (Lähde: Lastensuojelun käsikirja, www.sosiaaliportti.fi)

SIJAISHUOLTO

Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai lastensuojelulain 83 §:ssä tarkoitetun väliaikais määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. (Lähde: Lastensuojelun käsikirja, www.sosiaaliportti.fi)

TOIMEKSIANTOON PERUSTUVA PERHEHOITO

Perhehoidolla tarkoitetaan lapsen hoidon, kasvatuksen ja muun ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä hänen kotinsa ulkopuolella yksityiskodissa eli sijaisperheessä. Ennen lapsen sijoittamista perheeseen tulee tehdä toimeksiantosopimus perhehoitajan ja sijoittavan kunnan tai kuntayhtymän välillä. Osapuolet sitoutuvat sopimuksen sisältämiin oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Perhehoitajan toimeksiantosopimuksen tehnyt henkilö ei ole työsuhteessa sopimuksen tehneeseen kuntaan tai kuntayhtymään. Perhehoitajana toimiminen ei kerrytä työssäoloa eikä kunnalla ole velvollisuutta kustantaa tai järjestää työterveyshuoltoa. (Lähde: Lastensuojelun käsikirja, www.sosiaaliportti.fi)

VASTUUSOSIAALITYÖNTEKIJÄ

Lastensuojelulain 13 §:n mukaan lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on nimettävä hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä (lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä). Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä tulee olla sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain 3 §:n mukainen sosiaalityöntekijän ammatillinen kelpoisuus. (Lähde: Lastensuojelun käsikirja, www.sosiaaliportti.fi)

